a d a m

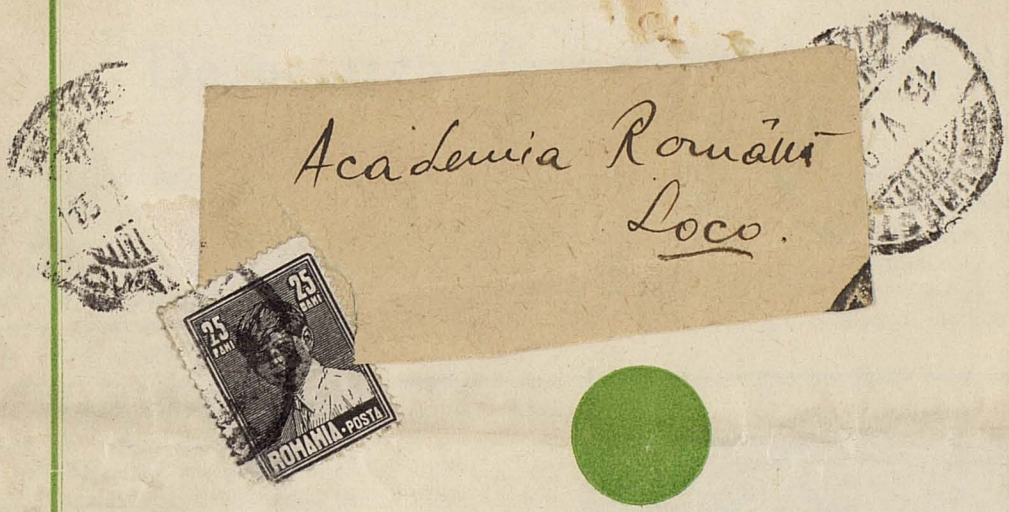

REVISTĂ BILUNARA

1

REDACTOR: I. LUDO

București, Vl. Calea Rahovei, 50

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

a d a m

APARE LA 1 ŞI 15 ALE FIECĂREI LUNI

ANUL I NO. 1
15 APRILIE 1929

REDACTOR:
I. LUDO

UN EXEMPL. LEI 6
UN ABON. „ 150

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: BUCUREŞTI, VI. — CALEA RAHOVEI No. 50

De pe treptele palatelor irodiane

de GALA GALACTION

Irod cel mare moare în anul 750 dela fondarea Romei, după o domnie de 37 de ani, plină de intrigi şi de diplomaţie, de războae şi de asasinate, de aur stors supuşilor, de aur vărsat în pungile Romanilor. Moare după o domnie desmierdată de braţele a 10 soţii, stropită cu sângele a numeroase rude şi a trei feciori, ucişi din ordin părintesc şi pentru raţiuni de stat. Mână de fier, mare om politic, mare linguşitor al Romanilor, Irod—rămas în inima lui barbar feroce—izbutise să resfire, de ochii Romei şi pentru ochii Romei, peste peşterile cu tâlhari ale Iudeei, peste întunericul prejudecăţilor ei religioase, peste severitatea şi intoleranţa conştiinţei naţionale iudaice, aurora înşelătoare a graţiilor eline şi a civilizaţiei romane. In toate colţurile statelor sale şi chiar în mohorîtul Ierusalim el zidise palate, circuri, temple, amfiteatre, ba scosese din pământ oraşe întregi, zidite de arhitecţi streini şi deschise coloniştilor păgâni. Fortificarea ţării prin cetăţi n'o lăsase mai prejos. Ridicase din ruină cetăţi vechi, clădise altele nouă. Printre cele restaurate era şi Macherus sau Makaur. Această fortăreaţă venea la răsărit de Marea Moartă, deasupra unui **uadi** abrupt, adică deasupra unui torent, uscat mare parte din an şi năvalnic în timpul ploilor. Fusese ridicată de Hasmoneul Alexandru Janeu (mort an. 76 înainte de Chr.), şi fiindcă se dărăpănase în asedii, Irod cel mare o rezidise, iar în mijlocu-i clădise un palat strălucit. In beciurile acestui palat fu decapitat Sf. Ioan Botezătorul.

O mulţime de cărturari străini, în deosebi greci, luau parte la mesele regelui şi la conducerea afacerilor statului. Primul ministru al lui Irod (un om abil care apare de câteva ori înaintea lui Octavian August şi totdeauna cu succes) este învăţatul Nicolae Damaschinul.

Irod trimite pe doi dintre copiii lui, pe Alexandru şi pe Aristobul, la Roma, ca să înveţe carte, şi aceşti principi stau în gazdă la Asinius Pollio. Cezarul

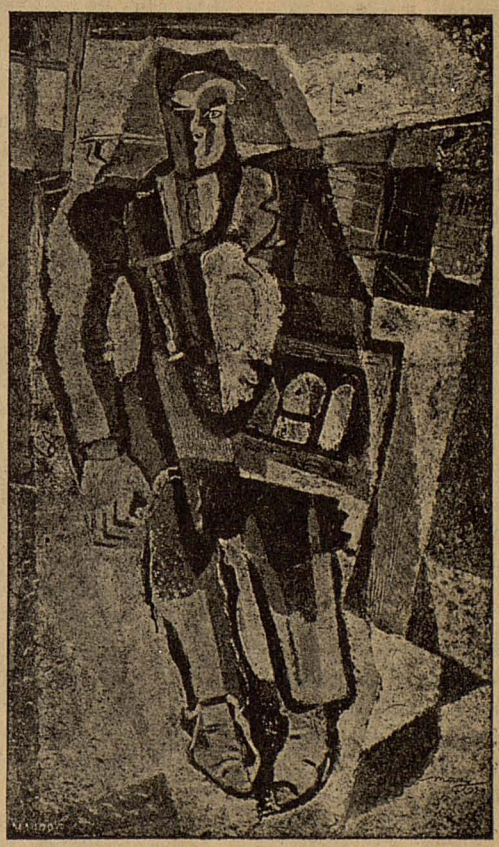

M. H. MAXY — *Cu papagalul*

www.dacoromanica.ro

stăpânul lumei, iubește pe Irod și-i dăruește ținuturi și cetăți. Agripa, ginerele și amicul intim al lui August, este cel mai bun amic al lui Irod. Lingușitorii spuneau pretutindeni: Cel mai bun prieten al lui Agripa, după August, este Irod.

Dar mărimile acestei lumi, ori cât de orbitoare în aparență, în fond sunt mai întotdeauna tragice și sângeroase. În familia lui Irod, intriga, incestul și asasinatul trăesc și prosperează ca un nod de vipere, într'un leagăn de flori, deasupra Gangelui. Și vipera cea mai primejdioasă este sora lui Irod.

Femeia aceasta părăște și discreditează înnaintea regelui pe toată lumea: pe bărbații ei, Iosif și Kostobar, pe nepoții ei, fiii lui Irod, Alexandru, Aristobul și Antipater, pe cumnată-sa Mariamme, nevasta lui Irod, din neamul regal al Hasmoneilor. Și toți, aceștia sunt trimiși la moarte (Alexandru și Aristobul în an. 7 înnainte de Chr.), cu judecată sau fără judecată. Irod a făcut 3 testamente. Pe 2 le-a șters cu sângele copiilor pe care îi hotărâse moștenitorii coroanei sale. Printr'un al treilea testament, Irod instituie pe Arhelan, feciorul său și al samaritencei Maltake, rege al Iudeei, pe Antipa (Irod Antipa), frate drept cu Arhelan, tetrarh al Galileei și Pereei, iar pe Filip, feciorul lui Irod și al ierusalemitencei Cleopatra, tetrarhul Ganlanitei, Trachonitei și Bataneei. Tetrarhul Antipa este acel Irod care închide și decapitează pe Sf. Ion Botezătorul.

Irod cel mare, bătrân de 70 de ani, suferea de o boală groaznică, putrezea de viu. Băile dela Kallirroe nu puteau să-i mai fie de leac. El moare în Ierichon, în ajunul Paștelui, 5 zile după executarea fiului său Antipater. Cu o pompă pe cât de măreață, pe atât de calpă fu dus și înmormântat în castelul Irodion.

Testamentul lui Irod este confirmat de August după oarecare tergiversare și după 2 ședințe solemn deliberative. Arhelan, însă, nu e numit rege ci etnarh, cu făgăduiala că va fi numit rege, dacă se va arăta destoinic. Dar Arhelan, se arătă cel mai rău dintre toți copiii lui Irod, deobicei, violenți, pasionați, iubitori de tiranie și de lux, întocmai ca Irod, După 9 ani de domnie, Arhelan fu revocat de August și trimis în exil, la Vienna, în Galia, (anul 6 d. Chr.). Partea lui de domnie, adică Judeia, Judumeia și Samaria, fu alipită la provincia Siria. Această alipire nu însemnează contopire. Provincia Judeia era guvernată de un procurator care primea ordine dela proconsulul Siriei.

Tetrarhul Filip fu un principe bun și pacinic, ca nici unul dintre fiii și nepoții lui Irod. El zidește orașele Cezarea (lui Filip), capitala tetrarhiei, la izvoarele Iordanului, Betsaida (Juliei) ținutul lacului Genisaret, domnește cu dreptate și rămâne în istorie de pomenire cu jețul său de judecată, pe care-l purta cu sine pretutindeni și-l așeza ori unde și oricând, pogorând astfel dreptatea la îndemâna tuturor supușilor. Filip se căsătorește aproape la 50 de ani, (vom vedea mai departe cu cine) și moare fără moștenitori, în anul 20 al împărăției lui Tiberiu, adică în anul 33/34 d. Chr.

Irod Antipa, tetrarhul Galileei și al Pereei (Perea însemnează ținutul dela răsăritul Iordanului), era icoana tatălui său, Irod cel mare, dar în mic. Era afemeiat, luxos, vanitos, crud ca și el, fără să aibă însă și mâna lui de fier. Iosif Flaviu zice despre Irod Antipa că iubea „otium et quietatem". Acest principe avea de vecin în Perea pe regele arab Acetas. Macherus sau Makaur, care se afla acum în porțiunea moștenită de Irod Antipa, era pe hotarul dintre cele două state. Pentru că era un loc strategic important și fiindcă ascundea în ziduri un palat măreț, Irod Antipa rezida uneori în Makaur, deși capitala tetrarhiei era Siberiada, pe țărmul nordic al Genisaretului. Probabil că din motive politice, tetrarhul ia în căsătorie pe fiica regelui arab Aretas. Această căsătorie putea să-i apere țara, dinspre vijelioasa Arabie, mai bine decât multe fortărețe.

Ceiace știm despre viața lui Irod Antipa cade mai cu seamă în ultimii 10 ani, din domnia lui de peste 40. Și ceiace face să fiarbă și să clocotească viața lui, subt bolțile istoriei, este patima. Această patimă îl face tragic și nemuritor. Cu prilejul unei călătorii pe care el o face la Roma (nu se știe precis nici când, nici pentru ce) Antipa vizitează pe fratele său vitreg, cetățeanul Irod, un alt fiu al lui Irod cel mare și al unei a doua Mariamme, din neam sacerdotal. Acest Irod, care n'a avut nici un rol politic, era căsătorit cu o nepoată a lui (ca și a lui Antipa) cu Irodiada, fiica lui Aristobul, prințul ucis din ordin părintesc și regal la anul 7 înnainte de Chr. Irodiada avea în sânge toată flacăra și toată răutatea neamului irodian. Cum se văd amândoi, Irodiada și Antipa se atrag ca 2 besteme, ca 2 fatalități. Antipa e subjugat de frumusețea cumnatei sale. Irodiada e îmbătată de ambiția mărimilor princiare (bărbatul ei era un simplu cetățean!) Se înțeleg între ei, dar nu fără confidenți, că Antipa, după ce se va înnapoia din Roma, va goni pe soția-i legitimă, fiica regelui Aretas, și va lua-o pe Irodiada de soție. Principesa, însă, află de acest plan necinstit al lui bărbatu-său și când acesta revine din călătorie se preface că se duce să se plimbe până la Macherus și de aci fuge la tată-său. Aretas își jură răzbunare și după 6 ani se răsbună cu armele în mână.

Orbit de patimă, Irod Antipa nu mai cugetă la nimic și așează pe Irodiada în scaunul fugitei principese. Irodiada avea, din căsătoria ei cu Irod particularul, o fiică, aproape o copilă, între 15 și 20 de ani, care vine după mamă-sa, în palatul tetrarhului. Călcând pe urmele lui Irod cel mare, tetrarhul Antipa nu era de loc pe placul supușilor. Lacom, crud, filostrein, el era mai curând un ghimpe în inima poporului. Peste multe toate se adăogă și această ultimă neomenie. Membrii familiei lui Irod străluciau prin căsătorii neertate de lege, dar de data aceasta, pe lângă incest, mai era și o infamie elementară. Antipa lăsase pe nevastă-sa, stricase casa lui frati-său și se căsătorise cu adultera Irodiadă. Scandalul fu mare. Riguroasele conștiințe iudaice se crispară. Vâlva păcatelor palatului ajunse departe, până în pustiul Iordanului, până în vizuinele hienelor, până în peșterile unde dormeau vechii profeți...

In acest moment al istoriei, în acest moment când pătimașul Irod Antipa vântura mărgăritare și rubine pe sânii Irodiadei, se ivesc în lumea iudeo-romană 2 oameni extraordinari (deși unul dintre ei, după convingerea celui ce scrie aceste rânduri, e mult mai mult decât un om extraordinar), se i-

www.dacoromanica.ro

vesc amândoi în statele lui Antipa, unul în Perea, celălalt în Galileea. Unul este Ioan Botezătorul, celălalt este Iisus Christos.

Iosif Flaviu cunoaşte numai pe Ioan Botezătorul, sau, dacă a auzit de amândoi, vorbeşte numai despre Ioan. (Singurul loc din **Antichităţile Iudaice**— în cartea XVIII,—unde este vorba de Mântuitorul, stă subt bănuială). Istoricul iudeu zice despre Ioan cam următoarele: **(Antichităţile Iudaice**, XVIII, 5, 2): Era un suflet mare şi îndemna puternic pe Iudei să se străduiască spre virtute, spre dreptate cuvenită între oameni, spre evlavia cea către Dumnezeu şi în acelaş timp să vină la botez. Dar şi botezul era să apară plăcut lui Dumnezeu, nu pentru şi prin cererea ştergerei păcatelor, ci prin curăţirea trupului, anume atunci când inima fusese curăţită mai dinnainte prin dreptate. Deci venind către el unii şi alţii — că auzul cuvintelor lui ridica în sus — lui Irod îi fu teamă că o atât de mare putere de cuvânt ar putea să împingă pe oameni la răsvrătire, fiindcă se părea că sunt în stare să facă totul, după sfatul lui Ioan. De aceia, Irod crezu că este mai bine, până a nu ieşi la lumină cine ştie ce surpriză, să apuce înnainte şi să dea cu sabia, decât să aibă să se căiască după faptul îndeplinit. Astfel Ioan, pe urma bănuelilor lui Irod, fu adus în fortăreaţa Macherus şi acolo fu omorât.

Aşa dar Iosif Flaviu ştie două lucruri: 1. că apariţia lui Ioan la Iordan, oricare ar fi fondul predicelor lui, n'a lipsit să nu trezească în inima puternicilor zilei oarecari bănueli şi temeri politice. Şi nu fără dreptate, pentru că în vremea aceia, massele poporului nu puteau să deosibească riguros speranţele religioase de speranţele politice; 2. Iosif Flaviu ştie că temutul profet a fost închis în fortăreaţa Makaur, la răsăritul Mării Moarte, şi omorât acolo.

Sf. Evanghelie arată că Ioan fu prins şi închis, fiindcă el cenzura cu asprime fapta tetrarhului, adică nelegiuita lui căsătorie cu Irodiada. Relatările lui Iosif şi ale Sf. Evanghelii se complectează reciproc. Desigur că Ioan, în cuvântările sale vechemente, învăluise în flăcări şi în fum şi palatul. Dar Iosif Flaviu nu ştie sau nu socoteşte necesar să ne spună în ce împrejurări fu executat captivul din Makaur. Lacuna aceasta o umple minunat Sf. Evanghelie (Marcu, 6, 17—29): Acest Irod trimiţând pe oamenii săi, puse mâna pe Ioan, şi-l bagă la închisoare, din pricina Irodiadei, soţia lui frati-său, pe care el şi-o luase soţie sie-şi. Ioan îi spusese lui Irod: Nu ţi se cade să trăeşti cu nevasta fratelui tău. Din această pricină Irodiada îl ură şi voia să-l omoare, dar nu avea putere. Căci Irod se temea de Ioan, ştiindu-l bărbat drept şi sfânt, şi deşi îl ţinea închis, asculta multe din gura lui şi era în mare cumpănă, dar îl asculta bucuros. O zi prielnică se ivi. Irod, sărbătorindu-şi ziua naşterei, dădu un ospăţ nobililor, tribunilor militari şi înnalţilor demnitari ai Galileei. Atunci, fiica Irodiadei, intrând în sala de ospăţ, execută un dans care plăcu foarte mult lui Irod şi conmesenilor. Regele zice fetei: cere-mi orice vei voi şi eu îţi voi da. Ba îi făcu şi jurământ că orice vei cere îţi voi da până la jumătate din regatul meu. Copila ieşind dela ospăţ, întrebă pe mamă-sa: Ce să cer? Aceasta îi răspunse: capul lui Ioan Botezătorul. Deci intrând grabnic, la rege, ceru zicând: Voesc ca numai decât să-mi dai pe tipsie, capul lui Ioan Botezătorul. Regele se mâhni; dar din pricina jurământului făcut şi pentru feţele care erau cu el la masă, nu voi s'o respingă. Regele trimise pe un ofiţer cu poruncă să-i aducă îndată capul lui Ioan Botezătorul. Acesta se duse, decapită pe Ioan în închisoare şi aducându-i capul pe o tipsie îl dădu fetei, iar fata îl dădu mamei ei. Discipolii lui Ioan aflând despre cele petrecute, veniră, ridicară trupul şi-l puseră în mormânt.

Acest ospăţ la care apare, pe o farfurie de argint, capul lui Ioan Botezătorul, are loc în palatul din fortăreaţa Makaur. Regele Irod este tetrarhul Irod Antipa. Fiica Irodiadei, se numea Salomea : numele ei ni l-a păstrat Iosif Flaviu. Ea avea în acest moment 15—20 de ani. Curând, după eveniment ea fu măritată şi anume cu unchiul ei, tetrarhul Filip, principele iubitor de dreptate, despre care am vorbit, dar care era cu 30 de ani mai mare decât ea. Filip şi Solomea nu trăesc împreună decât vreo câţiva ani şi n'au nici un copil. Salomea se mărită a doua oară.

In vremea aceasta, regele Aretas cocea planurile sale de răzbunare. Ocazia se înfăţişă în nişte certuri pentru linia de hotar. Războiul dintre foşii socru şi ginere începu. După mai multe ciocniri, Antipa fu bătut şi umilit. Neputincios să mai facă ceva, Antipa se plânse Cezarului Tiberiu cum că vecinul său a insultat pacea romană şi a întreprins război fără de aprobarea Romei. Tiberiu dă poruncă lui Viteliu, guvernatorul Siriei, să pornească împotriva lui Aretas şi să-l prindă viu sau mort. Dar Viteliu avea prea puţină dragoste pentru Antipa şi execută porunca stăpânului fără nici o tragere de inimă. Porni prin Arabia în fruntea legiunilor. Dar ca să mai treacă vremea se abătu spre Ierusalim, probabil în timpul sărbătorei Paştilor, şi stătu aici 3 zile. A patra zi află că Tiberiu a murit. Tiberiu moare la 16 Martie, anul 37 al erei noastre. Atunci Viteliu se crezu deslegat de porunca imperială şi se înnapoie la Cezarea, lângă mare, reşedinţa proconsulară. Antipa rămase bun bătut. Poporul privi înfrângerea lui ca o dreaptă pedeapsă dumnezeiască, pentru uciderea lui Ioan Botezătorul.

Caiu Caligula urmează lui Tiberiu. Irodiada avea un frate pe care îl chema Agripa, mare vântură-lume şi plin de datorii. Acest Agripa era un favorit al lui Caligula şi una din primele fapte împărăteşti ale noului Cezar fu să dăruiască favoritului tetrarhia lui Filip cel mort fără urmaşi, odată cu titlul de rege. Şi aventurierul Agripa fu regele Agripa I!

Din acest moment, Irodiada simţi deasupră-i ceruri noi de arzătoare ambiţie. Agripa rege! De ce n'ar fi rege şi bărbatu-său—şi ea, regină! Atunci cu toată puterea noului său dor ambiţios şi cu toată puterea farmecilor ei femeeşti, împresură pe Antipa zi cu zi, îl îndemnă zi cu zi să meargă amândoi la Roma, şi prin daruri, prin linguşiri, prin orice mijloc să obţină favoarea Cezarului şi coroana regală. Multă vreme Antipa rămase stăpân pe minţile lui şi nu se înduplecă, dar în cele din urmă nu mai avu ce face şi porni pre Roma, împreună cu fatala Irodiadă. Regele Agripa, însă, nu dormea. El trimise după

www.dacoromanica.ro

ei pe un copoi al lui, pe libertul Fortunat, om de încredere. Antipa şi Fortunat debarcă în acelaş timp la Puteoli. Cezarul petrecea la Baja şi-i cer amândoi audienţă. Audienţa se transformă în proces. Dar scrisorile pe care Fortunat le aducea Cezarului, dela regele Agripa, erau dezastroase pentru Irod. In ele se spunea, între altele, că tetrarhul, înţeles cu Artabane regele Porţilor, conspiră înpotriva imperiului şi ca probă neîndoelnică despre aceasta, Agripa divulga proviziile de arme pe care Irod le grămădea acasă. Intrebat dacă este adevărat că are un asemenea arsenal, Irod nu putu să tăgăduiască şi Cezarul curmă aici procesul. Declară pe Irod căzut din scaun şi-l trimise în exil, la Lion, în Galia. Dar soţia lui, Irodiada, era sora regelui Agripa. Cezarul, neuitând aceasta, îi spuse că îi dă voe să-şi păstreze averea ei particulară. Irodiada avu atunci un gest cu adevărat regal: Răspunse cu mândrie că nu-i trebue nimic şi îşi urmă bărbatul în exil. Depunerea lui Irod Antipa avu loc în vara anului 39, d. Chr.

Salomeea se mărită a doua oară şi luă pe Aristobul, care, probabil era ceva mai tânăr decât ea. Cu al doilea bărbat ea avu trei copii. Aristobul era fiul lui Irod din Chalcis—un alt frate al Irodiadei—şi primi în dar dela Cezarul Neron regatul Armeniei Mici, aşa dar Salomeea fu regină. Şi a ajuns până la noi o monedă a „regelui Aristobul", şi a „reginei Salomeea", care ne arată în efigie pe aceşti soţi, încununaţi şi morţi acum 19 veacuri.

Acesta este glasul istoriei. Aşa mărturisesc pereţii templelor ruinate, pietre funerare, pergamentele scorojite şi greu de descifrat. Şi e o plăcere nu prea comună să simţi atâta viaţă care a fost „atât noian de zile şi de fapte, atâtea inimi!... pacificate într'o lespede aproape ştearsă, într'un tom în limbă moartă, sau într'o monedă pe care apa mării, smulgând-o din adâncuri, o asvârle pe ţărm, după 2000 de ani.

*

Dar iată o putere minunată a sufletului omenesc, în stare să se măsoare cu Dumnezeu, să se ia cu el la întrecere, să recheme cele ce nu mai sunt ca şi cum ar fi. Este geniul poetic, vrăjitorul care face să trăiască încă odată veacurile dispărute, cu frumuseţile, cu tragediile, cu marii lor pasionaţi. Câte veacuri sunt de când Cartagina doarme somnul veciniciei, subt urzici şi subt blestemul pontificilor romani?... Şi Cartagina trăeşte, subt ceru-i african, aparenţă şi clară, ca aevea, în nemuritoarea **Salammbô**! Şi Alexandria şi Roma şi Ierusalimul, moarte la ceasul lor, ca şi Cleopatra, ca şi Neron, ca şi Irod, trec uneori pe dinnaintea noastră, ca nişte corăbii-fantome, ducând, la fel cu Corabia Blestemată, din povestea arabă, punţi acoperite cu leşuri de viteji, tirani pironiţi în catarg, sgomot de discuţii filosofice sau de petreceri orgiace.

Geniul lui Oscar Wilde îşi alege acel moment istoric şi acele speciale împrejurări pe care le-am regăsit mai sus, din confruntarea Evangheliei cu Iosif Flaviu. Dar aici se arată independenţa geniului şi aş zice puterea lui de concurenţă istoriei şi vieţei. **Salomeea** lui Oscar Wilde trece peste istorie cu o îndrăsneală şi cu o abilitate, suverane. Trei schimbări însemnate îşi permite să facă Wilde, de trei ori puse mâna şi schimbă cu ştiinţă fandurii istoriei, plimbându-i şi frângându-i după plac.

1. Aşează la banchetul tetrarhului Irod Antipa pe cele 2 principese, Irodiada şi Salomeea, pe câtă vreme din Evanghelie se vede lămurit că ele nu iau parte la ospăţ, şi pe câtă vreme odinioară ca şi astăzi obiceiurile orientale înlăturau şi înlătură pe femei, dela petrecerile bărbaţilor.

2. In Evanghelie se spune: Copila ieşind dela ospăţ, întrebă pe mamă-sa: Ce să cer? Irodiada îi răspunde: Capul lui Ioan Botezătorul. Oscar Wilde dă acestei mărturisiri istorice o răsucire neaşteptată. El face pe Salomeea să ceară capul lui Ioan, ca din a ei pornire. Face din ea o creatură voluntară, capricioasă, isterică şi demonică, un fel de diavol feminin, care s'ar fi scăldat odată în baia îngerilor, ca să dobândească toată înfăţişarea lor subjugătoare. Salomeea vede pe Ioan şi inima ei neatinsă, disprețuitoare până aci, nemişcată ca Marea Moartă, înviază, spumegă şi clocoteşte, deodată, ca torenţii Libanului. Dar iată că tetrarhul Irod, prinţul voluptos şi trândav, şiret şi ucigaş, începe să se simtă obosit de Irodiada—splendidă când era în braţele soţului ei dintâi, splendidă poate şi acum, dar biruită de frumuseţea, tăiată în cea mai dalbă marmoră, a domniţei Salomeea. De unde ştie Wilde aceasta? Cu ce drept sau mai bine cu ce umbră de dreptate face el această îndrăsneaţă presupunere? Oscar Wilde se foloseşte cu o isteţime rară de aceste cuvinte ale tetrarhului. Orice vei cere îţi voi da, până la jumătate din regatul meu. Dar cum ar putea Irod să facă aceasta, mai comod şi mai plăcut, decât dând Salomeei tronul Irodiadei? Şi atunci Oscar Wilde scrie cu o dreptate surprinzătoare: Chiar dacă ar fi jumătate din regatul meu! Ce frumos ţi-ar sta regină, dacă ai voi să ceri jumătate din regatul meu!

E atât de izbitoare această interpretare a lui Wilde, e atât de bine folosită această vorbă mărturisită de istorie, încât îţi vine să crezi că autorul a ghicit o taină, pe lângă care lumea trecea cu ochii închişi de 19 veacuri. Iţi vine să crezi că Oscar Wilde a stors textului evanghelic o cunoştinţă nouă, pe care nimeni până la el n'o întrevăzuse: **Tetrarhul Irod Antipa iubeşte cu patimă pe Salomeea, fiica Irodiadei, tragica jucăuşă din Evanghelie şi ceia ce-l face să-i jure un jurământ atât de nechibzuit este tocmai această iubire, pe care nimeni până la Wilde n'a băgat-o în seamă.** Eu unul, cel puţin, nu ştiu să mai fi fost cineva, înnainte de Wilde, care să scoată din textul Evangheliei această abilă deducţiune. Dar această descoperire a lui Wilde nu ajunge ca să justifice toată inovaţia lui. Dacă Irod Antipa iubeşte pe Salomeea, lucrul n'are nici o legătură şi nu deduce că şi Salomeea iubeşte, cu o patimă năpraznică—nu pe Irod Antipa, ci pe Ioan Botezătorul şi că tocmai ea are ideia să ceară capul lui, dintr'un fel de pornire de copil groznic, care neputând ajunge floarea cea din vârf taie şi ucide trandafirul întreg.

3. Este un alt detaliu, în compoziţia lui Wilde, care este inventat de autor, ca să-i dea un sfârşit suficient, dar pe care istoria îl desminte categoric. Este uciderea Salomeei. Piesa se termină cu porunca lui Irod: Omorâţi pe femeia aceasta! (Soldaţii se reped şi strivesc cu scuturile pe Salomeea). Ei, Salomeea n'a murit în noaptea decapitării lui Ioan. Ea s'a măritat, curând,

www.dacoromanica.ro

cu Filip, tetrarhul dela Paneas, şi mai pe urmă cu Aristobul, regele Micei Armenii, după cum am văzut. Wilde avea nevoe de moartea Salomeei, însă istoria nu se învoeşte.

Dar ce ne pasă de istorie! Primim, voim să credem în dragostea Salomeei pentru Iochanaan. Şi atunci vom crede şi în presupunerea că Salomeea este aceia care cere capul profetului, din propria-i şi groaznica-i pornire, şi nu din îndemnul Irodiadei. Şi dacă primim că Salomeea iubeşte pe Iochanaan, dacă primim că ea este aceia care cere capul lui, ca să culeagă de pe buzele-i amare o sărutare monstruoasă, atunci trebue să admitem şi necesitatea sfârşitului, adică porunca lui Irod: Omorâţi pe femeia aceasta! Atât e de adevărat că geniul creiază şi poate să creeze, alături de lumea lui Dumnezeu şi a istoriei, lumea lui de oglinzi, strălucită, stranie de asemănare şi de adevăr, dar câte-odată eretică.

Şi ce lume strălucită şi stranie e aceia care ne întâmpină în Salomeea! Oscar Wilde recheamă timpurile irodiane cu o rară putere de adevăr. „**Salomeea** coprinde mai mult veritabil acord, mai multă coloare locală, mai multă internă măreţie decât toate dramele care au tratat acelaş subiect"— zice în prefaţă Dr. Kiefer, tâlmaciul german pe care îl am la ndemână. Această rechemare la viaţă este, firească, datorită în primul loc geniului omnipotent, dar în al doilea loc: unei profunde orientări ştiinţifice. Ca **Salammbô**, ca **Thaïs**, piesa **Salomeea** spune prea puţin cititorului care nu a frecventat decât istoria contimporană, sau — şi mai rău — spectatorului care merge s'o vadă, aţâţat de faima ei.

Conduita, sentimentele şi vorba persoanelor din piesă, principale şi secundare, sunt culese cu asiduitatea albinei, de pe o mie de flori. Ceia ce grăeşte Irod se încheagă şi picură, ca mierea din fagure, din perfecta cunoştinţă a istoriei timpului. Tot ceia ce vesteşte, ameninţă şi înfierează Iochanaan este, dacă nu cuvânt cu cuvânt din Biblie, dar în stilul marilor prooroci ai lui Israel. Tot ceiace exprimă şi descrie Salomeea e un buchet suav, cules din **Cântarea Cântărilor**, din câmpiile Galileei şi din văile Celesiriei. Greu ar putea să fie cineva mai rechemător şi mai adevărat. Oarecari nepotriviri răzleţe par a fi mai mult voite (cum sunt cele 3 schimbări de mai sus), decât reale pierderi din vedere. Autorul, care frânge în 3 locuri zăgazurile istoriei, poate să asvârle în apă, aşa ca să ne stropească, şi câteva pietricele neistorice.

Am putea spune o vorbă şi de cisterna în care zace Înainte-Mergătorul. Nici Evanghelia, nici Iosif Flaviu, nici iconografia creştină nu au idee de cisterna aceasta. Totuşi, citind cu luare aminte textul lui Wilde, vedem că cisterna însemnează mai mult un fel de gârlici vertical, la adevărata închisoare. Când soldatul coboară înnăuntru, ca să ia pe Iochanaan şi apoi, după el, ca să-l închidră la loc, autorul observă că se aude „zuruitul unor lanţuri şi izbitura unei uşi". Trebue să admitem că uşa aceasta e o gratie tare, ca la coliviile fiarelor. Vocea lui Iochanaan, se putea auzi astfel foarte bine. Cisterna este o invenţiune comodă pentru autor şi, în acelaş timp, o rimă bine găsită la cisterna lui Iosif, şi la groapa lui Daniil.

* * *

Am scris aceste note marginale, o dată subt strălucitele pagini ale istoriei idoriane şi al doilea subt portretul **Salomeei** lui Oscar Wilde, acum aproape douăzeci de ani... Ca foarte multe din lucrurile scrise de mine în aceste două decenii (dela 1910 încoace), şi aceste două note au rămas într'un număr de revistă, moartă de mult, şi în amintirea câtorva prieteni. Suntem azi îndemnaţi stăruitor să ştergem colbul vremei ce-a trecut şi să reproducem comentariul de odinioară.

O facem cu plăcerea melancolică pe care o respiră deapururi, sufletului nostru silueta pacificată şi conturată în amurg a subjugătorului trecut. Această rechemare a zilelor irodiane — prilejuită acum nouăsprezece ani de reprezintarea **Salomeei** lui Oscar Wilde,— stă alături cu numeroase schiţe, note, reverii, articole şi improvizări... scrise în cinstea poporului Bibliei. Din tot acest material, risipit în numeroase ziare şi reviste, n'am adunat decât un singur şi firav mănunchi adică subţiri ca broşură: **Sionismul la prieteni.** Restul (poate un volum de vreo 500 de pagini...), aşteaptă pe culegătorul bizar şi pacientă care peste vreo 50—60 de ani, va voi să reconstituiască, din ţăndări şi din praf, o inimă amică lui Israel.

Găzarul

de F. BRUNEA

Bătrânul găzar dormea în firideu.

Pe'nserat după ce vindea lumină în cartier, tăia clătinat curtea, singur şi trist. Copiii lui, bidoanele pe care le urechea zilnic, le lăsa deşarte şi pline până în gură, cu miros, în băcănia lui Oişie, din mahalaua Bucşinescu. Asta de frica noastră, prăştieri dibaci, spaima găinelor plimbăreţe şi haiducii plăzmuirilor de tinichea.

Il recunoşteam după miros, ca mahalaua după strigăt. Mirosea urât şi striga ştirb şi aţât de încet, de par'că glasul i se încălcea în barbă, ca un scai. De ce-l afurisise mahalaua nu ştiu. Poate fiindcă locuia în casa bântuită de duhuri păcătoase, poate fiindcă purta ochelari albaştrii, sau poate, demnitatea cartierului cerea inexorabil o legendă. Era tolerat însă, fiindcă avea ocaua cinstită, şi da pe veresie, fără să încrestеze pe uşă socoteala. Când scărmănau neaua de gâscă, babele spuneau că ştie „farmece", că a învăţat dela un bulibaşă negru ca un bivol, magia iadului, şi că-i prieten cu guzganii, care-i aduceau noaptea, pâne pentru foame. Se mai vorbea de comori tăinuite în pereţi, şi de un ban nou ca o picătură de răsărit, dăruit unui copil, ca să-i robească sufletul.

Ba un locuitor din Albineţi, întors la miezul nopţii dela o cumătrie, ar fi întâlnit o gâscă ce se plimba albă şi singură lângă zid, iar Sura vădana, pe când culegea vesperal rufele de pe zaplaz, ar fi văzut eşind pe fereastră o momâie verde cu botul de cal şi care ţopăia ca o lăcustă.

Şi spaima a fost aţât de brutală,

www.dacoromanica.ro

că o prăvălise leşinată peste rufe, ce smuceau să fugă ca nişte raţe. Tupilaţi în ograda vecină, ne ciuleam prin crăpături vederea. Răsuflam înfundat că nu se înfioare gardul şi să se prăvale vrăjit, peste noi, făcându-se una cu nebunariţa care, mestecată, vatămă mintea. Frica, ne strângea ca o cămaşe de forţă.

Bătrânul se oprea la uşe şi atingea cu un singur deget, uscat, verigele de sfoară. Mişca abea, de parcă i le fremăta vântul, buzele subţiri şi aşa se deschidea singură şi fără scrâşnet.

Un stog de întuneric ţâşnea în curte. Şi se făcea noapte. Un grier, undeva, înăuntru, scărţâia, ca şi cum glasul uşei i s'ar fi strecurat provizoriu sub aripi. O silabă de lumină svâcnea o clipă, apoi uşa se închidea imaterială şi stranie. Nu mai vedem decât geamurile sticloase, cum sunt ochii morţi, şi feţele tovarăşilor albe de mister. Frunzele de măselariţă ne puneau mâini reci pe ceafă şi tremuram, nu ştiu de ce, poate fiindcă noaptea necheza pe şosea sau poate fiindcă nu vedeam monstrul cu cap de cal care ţopăie ca o lăcustă. Bătrânul dormea. Îi auzeam respiraţia astmatică, ce-i răsfoia buzele verzi ca limbricii.

Atunci cei mai înimoşi, Herşcu zarzavagiul, Moise plăcintarul şi Smaie zis Pipca, fiindcă îi plăcea rânza de găină, ne aruncam peste gard, uşori ca edera. Şi de odată începea o mană de piatră împroşcate nerăsuflat şi torenţial.

In baia deşartă se hărţuiau ecouri. Uşa de lemn, suna ca un sicriu. Patul troznea ca nişte ciolane şi pretutindeni între pereţi se svârcolea o undă sonoră, ce nu găsia un orificiu de salvare.

Bătrânul dormea. Palavrele de priveghiu, se conturau tragic.

Pietrele nu numai că nu-i loveau somnul, dar se rânduiau domestice la o palmă de trup, croindu-i în tot amăruntul conturul dela chelie până la călcâi.

Bătrânul trona între pietre nemişcat şi calm ca un heleşteu între ţărmi. Intr'o seară Culbeci, poreclit aşa fiindcă avea gura udă, pe când se holba învoinicit pe fereastră, se pomeni cu un pietroi negru în frunte, care în loc să cadă, zbură sfârâit.

Două zile a zăcut în friguri, descântat cu ceară topită şi nu şi-a revenit decât după ce Gherşău cel mai mare cărturar rebe din Tătăraşi, i-a pus pe piept un ban cu slovă ciudată.

...Intâmplarea asta i-a fost fatală găzarului. Superstiţia se desfăşura ca o molimă. Când i se auzea strigătul, gospodinele acopereau ulcelele cu lapte, şi stropeau focul cu sare, să i se jupoaie vrăjitorului limba. Bătrânul trebui să-şi mute aiurea negoţul, căci mama lui Culbeci jurase cu o mână pe uşe, că-şi amesteca gazul cu propriul lui ud. Şi în fiecare seară îmboldiţi de toată răzvrătirea mahalalei, ne năpusteam de piatră şi ţărână, mânând spre culcuş, turma de prund a ulităelor. Şi la mânia noastră, bătrânul sforăia.

Trei zile în care toamna şi-a stors disperat rufele vaporoase peste noi şi peste tinichea.

Şi ţiu minte, a patra zi, tocmai în asfinţit, toamna s'a cuminţit. Şi era un cer roşu ca healtădată, un cer perfid şi roşu. Strângeam în mâini pumnale de şindrilă, cu vârful sângerat în gând. Şi noaptea aprinse un felinar. Ne'am apropiat încet. Baia se topise în beznă, ca un gândac într'o putină cu păcură. O bufniţă tocmai deasupra crierului a plâns de două ori; n'o vedeam dar o ghiceam sus pe jghiab, încremenită ca o babă de crep. Linişte.

Atunci, prin mâinele strânse, până în păr, am simţit bine o sârmă de frig, zburlită şi aspră. De ce n'am fugit? Poate fiindcă umbrele noastre sporeau iluzoriu efectivul.

Şi am început asaltul, fără să reperăm, izbind în hazard ca într'o groapă cu fum. Dar ni s'a părut ciudat că din cinci, deabia două pietre băcă din cinci, deabia două pietre băteau uscat lemnul, Celelalte cădeau aproape, ţapene şi flasc, ca în nămol. Ni s'a părut iarăşi, că o aripă uriaşă de smoală, s'a clătinat uşure, ca un pendul funebru. Cu ochii închişi, am fugit, fără să întoarcem capul, urmăriţi de noapte, ca de un bivol furios

Dimineaţa, Moise plăcintarul veni să mă scoale.

— S'a spânzurat găzarul...

Am alergat desculţ, şi cu o nerezolvată emoţie. La fereastră, ca nici odată, soarele. Apoi, mahalaua. Legat la gât cu sfoara dela uşe, bătrânul îmi arăta limba plumburie, pătată de coji negre. Nasul stricat de o piatră, storcea prin parantezele gurei, două aţe roşii ca două râme. Un ochi se găurea oleios şi putred. Dar celălalt, se uita aşa de bun şi de sufletesc, că-i lumina obrazul livid ca un răsărit de aur.

La fereastră, ca niciodată, soarele mi-a usturat genele, cari au cunoscut atunci pentru întâia oară lacrima inutilă.

Iaşi, 1920.

ABEL PAN *Sub cnut*

www.dacoromanica.ro

Măcelul

de B. IOSIF

Era o noapte cu lapoviță. Bezna ce se lăsase greoaie pe coclauri, frământa în liniște huma moale de pe văi și dealuri. Pământul sătul de umezeală, bolborosea apa prin gropi și spărturi. De pe costișe șiruiau șuvoaie spre drumul din vale, care se contopise cu spinările dealurilor și cu desfundăturile văilor. Un vânt trece mâna lapoviță, fierbea în hopuri și plesnea frunzele copacilor firavi.

Noaptea se înegrea, devenea mai gloduroasă și mai deasă.

Șleahul se desmorți, se burduhăni, devenind una cu pământul din care se desprindea în primăveri cu soare.

Calul însă plescăia copitele pe urmele iluzorii ale drumului bătut, iar dangătul căldărei, ce se legăna pe un lanț, prins de pântecele căruței, făcea să ghicești că cineva caută să se rupă spre târg.

In căruță erau pitiți doi tineri înveliți în mantale soldățești. Nici nu cercau să scoată capul din gulerele ridicate peste urechi. Ședeau grămădiți, întrerupând în șoapte taina umedă a nopței. Frământarea copitelor se cufunda cu iezăitul apei,—numai zgomotul căldărei trăda că ceva se mișcă pe drumul dintre Crivoie-Ozero și Golovanevsk.

— Suntem aproape. Uite lumina de lângă monopol.

— Ne oprim lângă pod și mă duc...

— Nu, mai bine o luăm pe lângă moară.

— Da, la moară poate să fie

— Atunci mă duc până la monopol și am să chem băieții.

— Da' cu căruța ce facem?

— Dăm drumul calului și se duce singur la Smelca. Căldarea o legăm.

Lângă podul de lemn, unul dintre ei sări jos și apucă zăbala calului. Cel rămas în căruță, întinse mâna caldă, bâjbâi printre saci și apucă hățurile. Celălalt trecu podul, care stucni sub bocanca bătută în caiele. Calul și omul rămaseră în bătaia lapoviței. De sub petelca gulerului doi ochi străfulgerară, căutând spre luminile ce străjuiau lângă monopol. Calul, care umblase în leoarca drumului dormind, se deșteptă, își scutură pielea și necheză ușor. Omul strânse nervos hățurile. Dincolo de pod se auziră pași grei de cizme, ce luptau cu noroiul. Voci în șoapte înconjurară căruța.

— Unde-i mitraliera? O ducem la turnătoria lui Capralik.

— Cartușe, câte-s?

— Zece mii.

— Le ducem la sinagogă.

Erau vreo două zeci de inși în mantale soldățești.

Căruța rămase goală. Căldarea fu legată. Oamenii se împrăștiară cu „marfa", iar calul ușurat o porni pe drumul ce duce la brutăria lui Smelca din Golovanevsk.

Soarele, grăbit — ca'n orice Vineri, — își scotea cămășile de noapte și le rupea cu degete aurii, aruncându-le în văzduh. Sdrențe de bouri transparenți sburau peste deal și lumina dimineții cobora în vale; din ce în ce mai năvalnică. Apa Codâmei, care se cufundase în nămolul nopții, tresări și porni mai vie. Lumina dădu iureș și sui până în dealul din față.

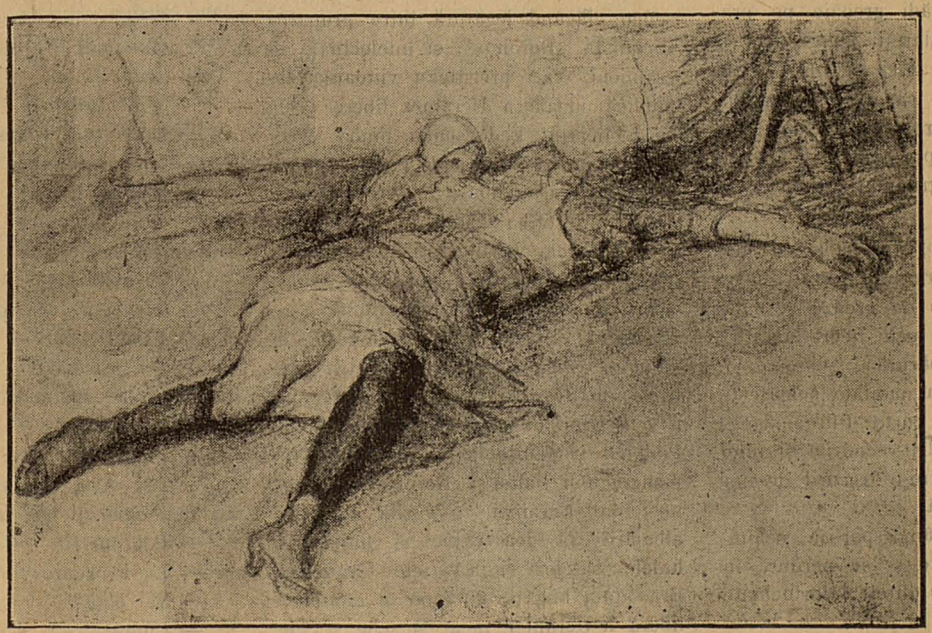

ABEL PAN *Lapte secat*

www.dacoromanica.ro

Tablele umede de pe case prinseră să sclipească. Dar uşile rămaseră nemişcate în faţa luminei.

In dosul bărăcilor închise, unde era deobiceiu iarmarocul de Luni, stătea sinagoga cea nouă. Cu spatele spre prăvălii, cu uşa într'o curte mare, părea că străjueşte la graniţele a două lumi. Portiţa era larg deschisă şi lipită de poartă. Se vede că cineva a trecut pe aici în grabă. La uşa sinagogii se simţea o fierbere, un clocot înăduşit de murmure omeneşti. Şi părea, că sgomotul, agitaţia obişnuită a unei dimineţi de Vineri, într'un târg evreesc, îşi găsise supapa printre zidurile sinagogii. Ceva greoi se lăsase din văzduhul oraşului Golovanevsk, strivind orice urmă de viaţă.

Soarele se ridicase deasupra dealului, pipăind cu lumina lui, miile de ochiuri din smântâna gloduroasă a pământului, căutând un loc uscat în drum spre apus. Din orizont se desprinseră câţiva călăreţi. După învolburările trupurilor se vedea că noroiul le îngreuiază drumul. Erau vre-o duzină. Ajunşi la marginea târgului, se opriră lângă biserica mare din drumul gării. Descălecară. Câteva împuşcături pârâiră în noaptea zilei. Era prima fâlfâire a morţii, pe care o semănau hoardele petliuriste. Sgomotul se rostogoli în oraş, bătu la toate uşile la toate ferestrele şi la toate inimile. Liniştea se zgribuli, se grămădi greoaie pe pragurile caselor. Călăreţii legară caii şi porniră spre pod. Aici se opriră, trăgând în plin spre casele depe maluri. Câteva geamuri trosniră într'un râset ascuţit. Trecură spre centru. Erau primele ştafete ale grupului armat ce se oprise la gară.

In acelaş timp, uşa sinagogii din cealaltă parte a târgului se crăpă şi un cap cu o expresie de groază şi îndărătnicie se ivi. Doi ochi negri înghiţiră tot spaţiul şi dispărură.

Câţiva tineri în mantale soldăţeşti, înarmaţi, eşiră în curte. Din sinagogă se auzi cum se zbat ecourile şi unul câte unul păşiră vre-o treizeci de inşi în noroiul de afară.

Se grămădiră lângă portiţă, schimbară câteva cuvinte şi se perdură în grupuri mici printre uliţele întortochiate din apropiere.

Un colţ cu două etaje forma vârful unui mănunchiu de uliţe ce se resfirau în jurul sinagogei, revărsându-se în faţa drumului ce trecea, peste pod, la gară. Călăreţii descălecaţi ajunseră până aici şi în faţa lor apăru prada. De undeva porniră lovituri de puşcă şi câteva gloanţe ţiuiră în jurul lor. Se smuciră înapoi şi cele două spre zece puşti ale lor, începură să râpâie speriate. Ajunşi la caii lor din faţa bisericii se aruncară în şea. Din urmă îi ajunseră câteva gloanţe, ridicând caii în două picioare. Copitele izbiră turbate în pieptul dealului. Într'o clipită dispărură în valea din spate. In oraş, liniştea îşi reţinea ultimele palpitaţii.

La colţ se iviră tineri cu puştile în mâini.

— Mi se pare că i-am atins.

— Trebuiau lăsaţi să intre în oraş.

— V'am spus că nu se trage.

— O să avem nevoie...

— Mordhe, te duci cu Iaşa în balcon. Mitraliera trebuie bine ascunsă.

Era Moti Poznanschi, vecinicul student, comandantul drujinei de auto-apărare. Făcuse războiul sub Kerenschi şi la declaraţia Balfour, el a fost acela, care în numele junkerilor evrei, comandase batalionul soldaţilor la manifestaţia pe străzile Odesei. Reîntors, în timpul ocupaţiei germane în oraşul său natal, a intrat în clubul conspirativ, condus de învăţătorul ucrainian Fedossenco, făcând legătură între gruparea socialistă „Borohov", şi intelectualii ucrainieni, cari pregăteau viitoarea republică ideală a Ucrainei libere. Dela el a învăţat Fedossenco limba evreească, iar Poznanschi vorbea într'o ucraineană armonioasă în cercurile asociaţiei „Borotiba". Multe nopţi au mas ei în hatele ţărăneşti, unde vestiau apropiata eliberare a poporului ucrainian, de sub pintenul hatmanului Scoropatschi. Şi în vara anului 1919, când a venit Messia alb pentru cârtiţele din tranşeele apusului, hatmanul a fost gonit de către **hohlaţii** Poltavei, Podoliei şi Viniţei şi de tineretul Cremenciugului, Baltei şi Berdicevului. Cernosiomul Ucrainei s'a vorbit cu cerul albastru să dea pâine şi linişte în hatele satelor şi căsuţele târgurilor. Era atâta bogăţie şi pace în republica liberă a Ucrainei, încât Moşche şi Stephan se simţeau fiii aceluiaş pământ.

La Kiev, oraş pravoslavnic al cnejilor moscoviţi se instalase **rada** inteligenţilor ucrainieni, în sufletul cărora se înfrăţise cu atâta sinceritate dreptatea socială şi naţională.

Moţi Poznanschi fu chemat împreună cu Fedossenco să reprezinte craiul lor şi când s'au întors la Golovanevsk, a fost sărbătoare pentru toţi. Visurile profeţilor evrei şi ale cobzarilor hohlaţi au fost evocate pe amvonul din Sinagoga nouă.

Mujicul Rusiei mici, cu mustaţa tătară şi ochii slavi, însemna cu fierul plugului nouă orânduială. In toate târgurile evreieşti ale Podoliei şi Cameneţului, grupările politice evreeşti desbăteau până'n noapte, programul radei. Moti Poznanschi ducea dueluri oratorice cu reprezentanţii ideologiei bundiste, care stăpâneau masele muncitoreşti şi cu sionismul romantic, care legăna o parte din burghezie. El chema tineretul la o viaţă activă alături de tânărul popor ucrainian şi la muncă intensă pentru viitorul maselor evreeşti. Trebuiau pregătite alegerile pentru constituanta evreească şi Moti cutreera toate târgurile agitând pentru Ucraina liberă şi eliberatoare.

Dar într'o seară, în sinagoga nouă din Golovanevsk, evreii observară, că la rugăciunea de **maariv**, au venit doi străini. După ultimul **kadiş**, câţiva se apropiară de noii veniţi, să le ureze bun sosit.

— De unde?

— Din Umani.

— Din Umani?

— Da. Din Umani.

— Şi ce se aude prin Umani?

— Pe la noi se aude rău.

— S'a întâmplat ceva, fereasă Dumnezeu!

— Sicevikii!...

— Sicevikii se apropie...

— Cum? Cum?

— Da, Sicevikii.

— Şi se spune că la Proşcurov a fost pogrom.

— Pogrom?

— Da. Aşa, deodată. Se spune că au fost omorâţi trei mii de evrei.

— Pogrom!!!

— La Proscurov!

— Şi cine?

— Cine?

— Petliura.

www.dacoromanica.ro

— Petliura?

— Mai ales tineri.

— Şi copiii.

— Copii, femei, au fost tăiate. Sinagogi...

— Sinagogi?

— Auzi?

— Libertate, da ,libertate.

— Moti ce spune?

— Da Fedossenco?

— Nici nu se putea altfel.

— Aşa a fost şi la 1905.

— Mai bine era sub ţar.

— Vezi bine, aşa pogrom nu se putea sub ţar. O zi, două şi apoi ne duceam la pristav, la guvernator şi iar era linişte.

— Acuma, n'ai cu cine vorbi.

— Dar rada ce face? Avem doar un ministru evreu.

— Nu s'a putut face nimica. Numai cine a stat la etaj, a scăpat. In mahalale au fost omorâţi toţi.

— De ce?

— De ce? Se spune că bolşevicii au intrat în Kiev.

— Da! Mai rău ca la 1905.

Moti Poznanschi sosi a doua zi din Ananiev, unde aflase de pogromul din Proscurov. Căzuse aşa din senin. Prin târgurile evreeşti, apărură Sicevikii, hoarda căzăcească şi nimeni nu bănuia, că aceştia erau primii crainici de moarte ai republicei. Seara, Moti adună tineretul în sinagogă. Nu mai era surprindere, nici mirare. Pogromul venise aşa cum survine în totdeauna o nenorocire evreiască. Pogromul se va întinde. O ştiau cu toţii. Va veni şi aici. Poate chiar mâine. Nimeni nu-l poate stăvili. E nevoie de organizare. La Crivoie-Ozero există armament lăsat de Nemţi. Trebuie adus ceva. Trebuie să plece doi, pe drumul lăturalnic până la Crivoie-Ozero. Mâine vor veni la sinagogă toţi acei cari ştiu să poarte o armă. In noaptea aceia au rămas Moti Poznanschi cu alţi doi la sinagogă, iar ceilalţi au stat de veghe lângă monopol, fabrica şi depozitul de spirt, ca să aştepte pe cei cari plecaseră la Crivoie-Ozero după arme.

Vântul rece veni ca o prevestire de moarte şi din cerul negru, înnourat, toamna târzie căzu răzbită la pământ de primele biciuiri ale iernei. In gară, situată la câţiva kilometri de Golovanevsk se opri în noaptea aceia, batalionul morţii, iar în orăşel sosi căruţa cu armele pentru auto-apărarea condusă de Moti Poznanschi.

După ce ştafetele petliuriste dispărură în spatele dealului, grupul autoapărărei porni la posturile indicate de Moti. Erau vre-o cinci zeci de tineri înarmaţi cu puştile aduse din Crivoie-Ozero, în afară de mitraliera din balconul casei, ce privea spre şoseaua gărei.

Centrul oraşului era lăsat liber. Mitraliera trebuia să tragă numai în caz dacă pogromiştii ar căuta să distrugă totul şi să se lase spre restul târgului. Trebuia să servească drept panică pentru cazaci. Doi câte doi, purtătorii de arme erau postaţi la colţurile străzilor, care se resfirau dela centru. Poznanschi îşi stabilise cartierul în curtea şcolii evreeşti. Evreii au fost sfătuiţi să se retragă în pădurea Lesnicifca, din apusul târgului, dar nimeni nu se urni. Câte cinci—şase familii se strânseră în casele cu poduri bine ascunse sau pivniţe tăinuite. Bătrânii, cu experienţă dela 1880 şi 1905 ştiau că pogromul trebuie primit şi aşteptat ca ceva fatal, distrugător, ce vine şi trece. Dar casa nu-i bine s'o părăseşti. Doi cărăuşi, cari păreau mai mult mujici decât evrei, porniră într'o căruţă prin partea opusă a târgului spre Viniţa, să ceară ajutor, ministrului evreu din cabinetul ucrainian.

Dela prima ciocnire între **drujină** şi petliurişti, soarele trecuse peste dealul Lesnicifca şi se ascunse în pădure. Ziua de Vineri părăsi târgul Golovanevsk şi se pierdu în ceaţa ce plutea în împrejurimi. Peste întunerecul ce venise ca prin surprindere, păşia Sâmbăta ca un strigoiu. Sinagoga neagră, casele oarbe, se contopiră cu noroiul de pe pământ şi din aer, doar hornurile albe rămaseră ca urechi ciulite în noapte.

Ochii patrulelor dela colţurile străzilor prinseră primele mişcări ale dimineţii pe dealuri. Umbre şi fantazme fâlfâiau la orizont. Mâinele se crispară goli în oraş, aducând cu sine ziua pe arme. Şi când dimineaţa se rostosfântă de Sâmbătă, câteva uşi se deschiseră şi bătrânii porniră spre sinagogă. Primul care intră în lăcaşul sfânt, fu Iţhoc Posnanschi, tatăl lui Moti, bătrân şi vestit talmudist şi totdeauna primul arbitru între evrei. Sinagoga nouă deveni mai încăpătoare astăzi, ca să primească în sânul ei pe oamenii din celelalte sinagogi. Mezuza întâmpină pe toţi mai bine voitoare. Pupitrele aveau aerul de Iom-Kipur. Bătrânul Poznanschi stătea nemişcat la altar, învelit în talesul alb, cu un chenar de cusături aurii. Evreii în talesurile care le ascundeau mâinele, stătea aplecaţi peste cărţile de

ABEL PAN *Copii perduţi*

www.dacoromanica.ro

rugăciune și alintau fiecare cuvânt. Era Sâmbătă? Da, era Sâmbătă. In haine de sărbătoare, iar rugăciunile erau numai imnuri de slavă. Era Iom-Kipur? Da, era Iom-Kipur în sufletele și obiectele sfinte din sinagogă.

Și a venit. Pe la zece dimineața s'a auzit de după deal o răbufnitură reținută și peste oraș căzu o ghiulea: pogromul. Zgomotul exploziei sgâlțâi toate ușile. Ulițele se mișcară. Femei cu copii în brațe, bărbați cu buccele, fete cu coșulețe se iviră pe toate pragurile cu ochii îngroziți. Incotro? Drujina se strânse.

— Toți la Lesnicifca!

— Ucigași! Ucigași! le strigă un bărbat, care sprijinea o bătrână. Ucigașilor, cine v'a pus să trageți!

— La Lesnicifca! In pădure!

— Ne-ați omorât cu puștile voastre. Cine v'a rugat să ne apărați. Mai bine crăpați...

— Da, din pricina voastră! Trebuia lăsați în pace.

— Lasă, lasă. In pădure.

— Nu, nu! la Bobenco, la doctorul creștin. Acolo mă ascund.

O nouă răbufnitură și câteva bărăci se plecară într'o râvnă, svârlind țăndări. Groaza îi cuprinse pe toți. Țipete înjurături Copiii agățați de poalele mamelor, plângeau. Peste tot domnea un vaet: mamă! Fugeau spre marginea orașului. Lângă clădirea școlii se iviră câteva șarabane, încărcate cu familii. Erau privilegiații, cari porniau spre satele depărtate de cale ferată. Pe balconul din fața șoselei ce ducea spre gară, apărură cei doi însărcinați cu mitraliera. In stradă, oamenii drujinei închideau ușile și culegeau lucrurile aruncate de mulțimea care fugise. Prin ulițele dosnice, mai fugeau grupuri, grupuri, lăsând totul pradă soartei!

— Ce spune Moti despre Fedossenco.

— Ii la Miron, în satul moldovenesc.

— Și are să facă ceva?

— N'au arme.

— Sunt țărani, cari au puști, dar îs ruginite. Abia le-au scos din pământ.

— Țăranii din Lesnicifca au arme bune.

— Ei?

— Fedossenco tratează și cu dânșii.

— Spun că Petliura e de ai lor.

— Și Fedossenco?

— Le spune că Petliura e mâna lui Scoropadschi și omul nemților. Cum vine, el le ia pământurile.

— Dar Vinicenco, Cehovschi, unde să fie?

— Oare merg și ei cu Petliura?

Din balcon se auzi au strigăt.

— Vin! Sunt pe deal!

Câteva gloanțe țiuiră deasupra caselor. De peste deal prinseră să se certe puștile și ecourile lor se stingeau în oraș. Apoi trosnetele se rărira și se părea că o namilă vine pe furiș în spre târg. Parcă se închidea cu sgomot o ușă undeva. Un geam trosni sau era un țipăt! In mijlocul străzei stăteau peste noroiu punțile de umbră. Câteva gloanțe trecură fluerând prelung, fără să se audă vre-o împușcătură. Eșiseră din văzduh? Glasuri răgușite se apropiau.

— Slava! Slava!

— Auzi, șopti un drujinist. Auzi? Slava. Cântă.

— Slava! Slava!...

Era strigătul de luptă al cazacilor ucrainieni.

Lângă un magazin din colț, se iviră vre-o zece. Erau înalți, cu cizme late și scurte cu tureatca ca o armoșică. Căciuli mari, cu vârful roșu, lung până la brâu. Se opriră. Nimic. Unul lovi cu patul puștei într'o ușă. Rămaseră apoi locului, nedumeriți. Ca paturile puștilor pe caldarâmul gloduros, se sprijiniră cu coatele pe vârfurile țevilor. Țărani tihniți și sfătoși la poarta colibei lor. Dinspre pod sbucni cântecul de vârtej al cazacilor ce veniau în urmă. Ca un val furios, melodia îi ajunge din urmă, făcându-i să tresară. Câteva geamuri trosniră. Un harapnic enorm plesni în aer și glonții sdupăiră în ziduri. Cazacii se retraseră spre pod și pe deal se ogoiră ultimele ecouri ale puștelor. Se făcu tăcere.

Din balconul cu mitraliera, cei doi drujiniști priveau dindărătul baricadei lor, la hoarda căzăcească, ce stătea strânsă ca un balaur chircit, înainte de a-și prinde prada.

De unde au răsărit acești oameni? Când s'au transformat ei la port și în grai? Căciuli mari cât oboroata, de pe care se prelingea un lampas roșu ca o flacăre a morții. Cu capetele rase. In vârful țestei șerpuia un moț de păr strâns în codiță. Și li se păru, că stau închiși într'o colivie, condamnați la moarte. Acelaș gând le înțepa frunțile. Câți dintr'acei, cari stăteau acolo jos și-i păndeau, au luptat în aceleași tranșee cu ei, împotriva nemților? Și se poate că au trecut umăr lângă umăr, prin cele șapte porți ale Ghehenei dela Prszemisl. Cătrăniți, ca toți soldații Rusiei, ei au stat acolo, în puhoiul iadului, fără să se gândească la moarte. Era iad și aveau de furcă cu diavolii nemți. Aici, în dosul balconului, simțiră că moartea îi duce în spate și are să-i arunce în mijlocul namilei, ce stă la picioarele lor. Cu degetele chircite strânseră mânerul mitralierei. Parcă așa s'au gândit ei odată să se fotografieze... Dacă ar trage acuma o bandă cu cartușe i-ar omorî pe toți.

Cine știe câți mai sunt la gară...

Dacă ar veni Fedossenco, cu oamenii lui, cum i-ar mai secera...

La Prszemisl a tras odată zece ceasuri într'una cu mitraliera lui și la urmă i s-a părut că țeava era o prelungire a mânei sale. Glonții îi ieșeau parcă din măruntaie...

Un miros de fitil ars ajunse până la dânșii. De dincolo de pod se înălța un fum. In jurul unui foc, ce ardea ca un ochiu crunt, amenințător, stăteau figurile cazacilor cu gene enorme. Aveau toți făclii și le aprindeau pe rând. Făceau totul cu multă liniște. Fiecare își aprindea facla, bătând-o apoi de călcâiu.

Înțeleseră atunci tăcerea de până acum.

In lumina soarelui, care se sgribulise în pături subțiri de nouri, fumul se resfira a lene spre oraș și învăluia casele într'un lințoliu de moarte. Cazacii prinseră să alerge spre pod. Cu puștile într'o mână, țineau cu cealaltă făclia ce-și sbătea flacăra fumegândă.

Două limbi mari de foc țâșniră din casele de lângă pod și repede, se iviră pe la colțuri, printre streșini, brațe roșii, ce căutau să strângă ceva. Vălvătaia se încinse, prinsă între ropotele puștelor. Urlet se înalță odată cu scânteile, ce se legănau ca fluturi aprinși. Din balconul din față prinse să sbiare mitraliera. Foc, foc, foc! Foc! Foc! Foc! Văzduhul se rostogolise cu soare cu tot... Cazacii fugeau nebuni. Câțiva se prăbușiră în apa Codâmei. Pe amândouă laturi ale străzei, focul

www.dacoromanica.ro

spărgea uşi, deschidea ferestre, se vâra printre grinzi. Apărea pe la geamuri cu râs sticlos şi se cătăra mai suş. Cazacii, prinşi între lanţurile nevăzute ale mitralierei se svârcoleau în fumul străzei. Unii, adăpostiţi lângă pod, ţipau, urlau, trăgând în aer. Nimeni nu ştia de unde s'a pornit mitraliera... Dintr'o ogradă se auziră ţipete femeeşti şi din mijlocul flăcărilor ţâşniră câteva femei învelite în sdrenţe, cu ochi nebuni. Alergau, târând copiii amorţiţi şi în mijlocul fumului, păreau lilieci cenuşii, ce se sbăteau în jurul cuibului în flăcări. Dinapoia podului cazacii ţintiră. Glonţii loviră în plin şi mamele căzură isbite peste trupurile copiilor.

In oraş, mitraliera ţipa, urla alarma. Focul muşca în ziduri. Clăbuci de fum, ca nişte bale negre, se prelingeau spre centru, iar haita incendiară îşi trimetea limbile de moarte şi pârjol.

Zidul de foc despărţea acuma cele două lumi.

De o parte a Codâmei, cazacii se strângeau, urlând de furie. De celălalt mal, ultimele femei fugeau cu merinde şi copii.

Moti Poznanschi cu oamenii lui stăteau în faţa focului.

— Nu, nu trebuie salvat nimic.

— Are să ardă toată uliţa.

— Să ardă.

— Trebuie ţinuţi până vine Fedossenco.

— Să nu treacă apa.

— Mitraliera trebuie scoasă...

— Şi nimeni nu vrea să plece la Lesnicifca.

— Toţi s'au ascuns lângă piaţă.

— Să fie mulţi?

— Sunt...

— Cine ştie câţi îs la gară.

— Nu. S'au retras şi din Viniţa. Nu mai pot sta mult aici. Trebuie ţinuţi încă o zi.

— Până mâine.

Dinspre pod năvăliră urlete ce trecură perdeaua de foc şi fum.

— Auzi? Slava.

— Da, iar cântă.

Mitraliera fu scoasă şi drujina se depărtă risipită. Se întâlniră la colţul străzei, unde era şcoala evreească.

— Mitraliera, o ducem în podul şcoalei?

— Nu, trebuie ţinută aici. Poate va fi nevoie s'o transportăm spre grădină.

— Adică, da.

— Poate, poate.

— Ce spune?

— Dacă va fi nevoie, ne retragem mai sus.

Deodată toţi se mişcară. Puştile clămpăniră scurt şi începură să latre. Câţiva glonţi şfichiuiră pietrele din drum.

Ca un singur ochiu, toţi zăriră un grup de cazaci în dosul unei case. Moti cu alţii doi luară mitraliera şi o duseră în curte. Cazacii trăgeau, urlând. Glonţii ţiuiau printre copaci. Oamenii auto-apărării răspundeau rar. De o parte şi de alta se facu linişte... Zidurile se prăvăleau în trosnetele grinzilor.

— Slava!

Părea că balaurul cu mii de braţe se întinde peste oraş şi mârâie. Urletul creştea, se apropia şi, parcă ar fi rupt un zăgaz, un val roşu năvăli la un colţ. Lampasurile căciulilor fluturau şi se sbăteau în jurul trupurilor căzăceşti. Drujina se pomeni în faţă cu soldaţii ce răsbiseră prin foc. Toţi strigau.

— Slava! Slava!

— Mitraliera!

— Iaşa!

— Slava! Slava!

Şi veneau mulţi în urmă.

— Slava!

— Mitraliera!

Cazacii veneau. Cei care se apropia răreau pasul, se pitulau lângă o aripă de casă, lângă un uluc şi trăgeau; cei sosiţi din urmă urlau mereu şi se îndesau. O parte se îndrepta spre uliţele din jur. Aveau toţi făclii aprinse. Oraşul începu să duduie. Un sgomot surd şi îndesat însoţea strigătele şi împuşcăturile. Erau uşi, ce săreau, geamuri, scânduri sburau laolaltă. Străzile lăturalnice, ce stătură căscate, prinseră să mestece, să fiarbă, să spumege.

Parcă ar fi isbucnit un vulcan. Din case, prin uşi şi ferestre, se revărsa lava aprinsă pe străzi. Mormane enorme zăceau în drum, iar focul din case se revărsa peste ele. Ardea centrul. In jurul şcolei evreeşti se făcuse tăcere; numai trupuri soldăţeşti stăteau întinse, ca urme de paşi ai morţei. Impuşcăturile se auzeau acum dinspre apus. Parcă stătea cineva acolo şi striga cu glas enorm şi piţigăiat.

Cazacii veneau mereu. Păşiau rar lângă scheletele caselor ce-şi frământau încheieturile în braţele imense ale focului. Mergeau în grupuri pe partea unde casele erau încă neatinse. Erau mai toţi ţărani, foşti soldaţi, recrutaţi de Petliura. Erau toţi mercenari, plătiţi cu focul şi sângele târgurilor evreeşti.

Uşile, ferestrele se deschideau uşor la loviturile lor. Câţiva se opriră în faţa unei curţi strejuite de un gard vopsit. In fund stătea o casă neatinsă. cu obloanele puţin crăpate. Focul ocolise casa şi dănţuia în jur. Cu streşinile pleoştite părea o fantasmă ce ascunde o taină.

Unul isbi portiţa, care se răsuci speriată. Câţiva bătură în ferestre. Geamurile trosniră stropind lacrimi de sticlă. Dinăuntrul, veni un ţipăt de copil. Era casa învăţătorului evreu. Se îngrămădiră aici câteva familii. Se spune că învăţătorii şi doctorii sunt cruţaţi. Şi în faţa focului, care îi ocolise, ei văzură o minune din cer. In odăiţa, care dădea în curte, stătea Sica, un băiat de vre-o patru spre zece ani şi privea, printre obloane, în stradă. Ceilalţi, femei şi bătrâni, erau culcaţi în odaia mare şi priveau ţintă la copiii adormiţi. Când geamurile trosniră, mamele strânseră pruncii în braţe. Un copil ţipă. Sica luase cu el un cuţit de bucătărie. Când auzi pocnetele se furişă lângă uşă.

Ferestrele cu obloane fură fărâmate dintr'o dată şi în pervazuri se iviră cizmele pintenate ale soldaţilor. Copilul se năpusti şi vârâ cuţitul în tureatca unuia. Uşa spartă, băiatul fu prins de mâini. Intrară în camera mare târându-l după ei. De prin unghere, din umbrele pereţilor, priviau ochi sticloşi.

— Bărbaţii, daţi bărbaţii.

De lângă canapea se ridică un om, ca un manechin şi se aruncă în braţele haitei. Era învăţătorul.

— Bărbaţii, daţi bărbaţii.

Tăceau cu toţii. Copiii se uitau la puştile şi căciulile căzăceşti. Un soldat sgudui umărul învăţătorului.

— Scoate banii.

Şi omul, care o viaţă întreagă dăscălise copiii, privindu-i în ochi, povăţuindu-i cu poveşti frumoase, prinse curaj, văzând oameni în faţa lui.

www.dacoromanica.ro

— Stați, oameni buni. Să vă spun...
— Taci! Adă cheile!
— D-voastră, creștini...
— Ce tot mârâie!
— Oamenii lui Christos...

Din spate un soldat îl lovi cu patul puștei, iar alții doi îl apucară de mâini. Unul scoase sabia din teacă și o înălță până la bărbie.

— Ai bani?

Din unghere, de lângă pereți, femeile începură să țipe răgușit. Părea că pereții se pleacă spre dușumea și fiecare cărămidă se farmă. Cei doi soldați, împinseră mâinele învățătorului pe masă, iar sabia izbi scurt. Femeile se frânseră peste copii; pe masă se scurseră patru pârâiașe roșii, ce se prelinseră spre degetele tăiate, căzute simetric.

Omul leșină. Băiatul apucă sabia. Fu izbit de pereți. O pușcă trosni din încheieturi. Soldatul trase. O clipă de tăcere. Nimic. Părea că arma sughițase numai. Glonțul rămase în țeavă. Femeile, cu gâturile încordate țipară. Soldații se priviră. Se auzi un clămpănit și soldatul trase iară. Arma nu luă foc nici de astădată. O încărcătură iute. Glontele părea încăpățânat. Copilul ascundea umbra lui de pe părete. Soldatul își făcu cruce. Un soldat trase. Un sgomot scurt ca o lovitură într'o sticlă. Soldații îngroziți se cruciră, priviră la copilul ce-i privea cu încăpățânare și fugiră.

Mormane de mobile schilodite grămadă, străjuite pe delături de scheletele caselor cu rânjet negru de pârjol. Puzderie de geamuri fărâme erau presărate și în ele sclipea sufletul lucrurilor distruse. In pântecele caselor ghiorăia focul, cu sbucniri de scântei.

La colțul uliței mari, stăteau două camioane automobile și duduiau. Păreau motoare ce puneau în mișcare mașina nimicirei. Din toate părțile veneau cazaci cu buccele în spate și încărcau grăbiți lucrurile prădate. Pe un camion era un pian, din care un ofițer, cu talia de fată, scotea game, cu gesturi studiate. Soldații descărcau lucrurile, se ștergeau de sudoare, noroiu și fum, apoi dispăreau. Spre apus, dincolo de școala evreească se auzeau trosnete rare. Ofițerul dela pian se răsuceă cu fața într'acolo, asculta o clipă și apoi lovia cu tărie clapele.

Uneori împușcăturile se înteteau. Atunci se oprea, asculta cu atenție și dădea din cap, scuipând.

Incolțiți din toate părțile, oamenii drujinei, împreună cu Moti Posnanschi se retraseră, pas cu pas, spre margine. Lângă grădina publică se opriră și, dinapoia copacilor, trăgeau spre grupurile de soldați, ce se iveau. Un moment, cazacii se adunară din toate părțile, trăgând spre școală. Iașa încercase să puie mitraliera în bătaie. Ceva se oprise și nici cartușe nu erau multe. Scoase repede cheia și se retrase părăsind mitraliera în curtea școlei.

După o luptă de o jumătate de oră, Moti retrase pe ai lui spre grădină, iar cazacii fură atrași de prada ce-i aștepta prin case.

Peste drum de grădină era o casă albă, cu un singur etaj, cu aripi largi. Era casa părintească a lui Moti Posnanschi. Bătrânul Iţhoc nu-și părăsi locuința. Invelit în blana de iarnă, stătea în dosul perdelelor, lângă oblonul pe jumătate deschis și privea prin ochelari în grădină. Era la el toți vecinii, bărbați, femei, copii, grupați după familii în jurul coșurilor cu mâncare luate de acasă. Era doar vecin cu doctorul creștin Boberco!

Când zări pe primul drujinist, ce pășia încovoiat cu pași de pândă, închise oblonul, și-și vârâ mâna sub haină, în dreptul inimei.

— Ce-i, îl întrebă, speriată, bătrâna Menihe.
— Dumnezeu să-i aibe în pază.
— Vai, vai, se lamentă bătrâna.
— Taci, femeie, sunt copii aici.

Bătrâna se lipi de perete. Bătrânul întredeschise ușor oblonul și-l zări pe Moti al lui în dosul unui copac. Simțea că inima îi ese din coșul pieptului și-și trecu prin barbă degetele îngălbenite de tutun. Simția că totul e pierdut. Se postă la ușă. Trase puțin perdelele și zări spatele încovoiat al fiului său.

Dinspre uliță se auziră țipete. Soarele începuse să se plece și umbrele de lângă case se contopeau cu fumul ce venea din vale. Țipete în apropiere. Lovituri de pușcă în uși. Il cuprinse groaza. Moti se plecase pe vine și făcea semn la cei din jurul său. Câțiva se apropiară de el și împreună se târâră până la gardul grădinei. Pândiră. Sărira gardul. Fură prinși între împușcături. Bătrânul apucă clanța rece și trase ușa. Din casă răsună un țipăt:

— Iţhoc!

Inchise ușa după el și se opri în prag. Câteva gloanțe ciocăniră streșina. Se plecă. Un glonte trecu în apropiere și răsună ca o coardă întinsă. I se păru că-i vâjâie în urechi. Impușcăturile se luară la întrecere. Trecu repede ulița pe urma umbrei sale și se opri la gardul grădinei.

— Reb Iţhoc!

Și zări printre copaci o mână, ce se agita.

— Reb Iţhoc, ce faci!
— Ce se aude? Suntem pierduți.
— Reb Iţhoc, intră în casă!

Cu mâinele pe grilaj, stătea înțepenit ca în fața altarului din sinagogă. Cu ochii închiși, doar sub pleoape se mișca ceva repede și nervos. Umbra lui se întindea în latul grădinei laolaltă cu ale copacilor.

Se făcu liniște. In văzduh se purta o fierbere leneșă. Țipete rare, ca plesnituri de grăsime pe foc. Părea că aerul se umflă, se umflă și are să plesnească. Câteva femei, doi bătrâni cu copii, veniră târâș spre grădină. In urma lor, Moti cu ai lui pășia parcă tras de sfori. Intrară în grădină.

Bătrânul îi zări și strigă:

— Moti!
— Tată, ce faci aici!
— Moti, mâna Celui de Sus ne-a părăsit!
— Tată, ia pe oamenii ăștia în casă.
— Da ce a fost?
— Uite, aici au venit numai doi cazaci. Dar au fugit repede. Merg la sigur. Știu că peste tot e pustiu. Trebuie pândiți. Sunt toți în oraș, pradă lucrurile și le duc la gară. Se grăbesc să fugă. Bolșevicii trebuie să fie aproape.

Și toată drujina fu împărțită în grupuri. Se scurseră în fugă printre uliți, numai Moti rămase cu doi oameni, prinși în plasa de umbră și lumină, țesută de soarele tomnatec ce apunea.

După ce însoțise cu privirile pe prietenii ce dispărură după case, el întoarse capul și zări grupul de femei, ce ședeau în iarbă ca niște momâie. Bătrânul sta în mijlocul lor și părea sufletul materiei nemișcate dela picioarele sale.

Moti vru să le spuie ceva, dar rămase cu gura întredeschisă. Abia acuma își dădu seama de prăpădul zilei.

www.dacoromanica.ro

Intâmplările toate, pârjolul, țipetele, cadavrele cazacilor, țiuitul gloanțelor, pogromul îl ținuse încordat și nici o clipă nu fusese conștient de ceiace face. Nu era decât o rotiță în mașina infernală ce măcinase viața evreească din târgul Golovanevsk. Și numai acuma se simți reliefat. Femeile învelite în șaluri, copii cu ochii mari speriați, ce se țineau ca bătrânii, mormanul ăsta cenușiu, îi deschise ochii și el văzu lămurit fumlu ce se înălța furios de pe altarul lui Cain.

Trecu pușca dintr'o mână într'alta și simți răceala țevii.

— Moti!

— Moti!

— Da, stați!

— Auzi?

— Auzi?

— Aici, aproape.

De foarte aproape se auzi un muget ca un boncăluit de tauri. Părea că din mijlocul lor, la picioarele lor, mâraie un balaur. Prinseră șunete, cuvinte:

Dând din șolduri după pas, vine-o [fată în cale
După dânsa-un căzăcel, tot pășește [agale
Pun eu mâna în șoldul tău, inima [îmi tace
Și ca praful de pe drum, dorul mi [se face.

Cântau cazacii dorul lor.

Se dosiră în umbrele copacilor. Cântecul venea din spatele casei din colț. Se auzea deslușit melodia ce netezia glasurile soldățești.

Cineva trase un glonte. Moti urlă. Cântecul plesni. Alte puști trosniră ca niște limbi de ciclopi.

— Slava! Slava!

Și în penumbra amurgului soldații năvăliră spre grădină. Răget. Răget. Trosnet. Țiuie gloanțele. Liniște.

— Slava!

— Slava!

Țipete de femei, scâncet, plânsete de copii. Un urlet turbat.

La poarta grădinei un cazac se târăște între alți trei întinși, nemișcați. In grădină, lângă un copac, un tânăr rânjește roșu și cadaveric ca un satir. Moti și toți ai lui stau trântiți la pământ, iar cazacii în jurul lor, ca în fața unei minuni. Cu botul cizmelor ce sună gol, loviră în grămadă de boarfe. Scotociră apoi cu înfrigurare.

— Hlopții, nu-i ce căta.

— Să-i dăm la știab.

— La știab!

Drujinistul chircit la picioarele bătrânului mușca pielea neagră a cartușierei soioase. Scuipatul spumos își prelingea clăbucii în jurul unui nasture de metal ruginit, de unde pornea într'o șuviță limpede și subțire.

Doi cazaci îl înșfăcară de mijloc și-l țintuiră lângă un copac. Descinseră curelele late și-l legară. Un fior trecu prin frunzișul rar, care-și scutură câțiva stropi.

Cu fața brăzdată de umbrele frunzelor, drujinistul privea mut spre Moti, care ședea cu capul strâns între genunchi.

Un cazac izbi cu cisma, spatele gârbovit al bătrânului, care-și plecă fruntea la picioarele lui Moti.

— Tată!

Și fiul, cu un salt sălbatic, se aruncă în cârca soldatului. Ii strânse gâtlejul. Cazacul horcăi. Ca bolovanii de granit căzdeau pumnii în ceafa lui Moti. Căzu răsbit la picioarele tatălui.

Amândoi fură legați de trunchiurile copacilor, lângă drujinistul, care-și rodea încheieturile mâinilor de cureaua soldățească.

Săbiile hârșâiră ca șerpii, ieșind din teci.

O clipă, o sclipire mută și zece săbii prinseră să toace în carne vie. Umbrele celor rămași în iarbă se împleticiră, grămădindu-se laolaltă.

Bătrânul Poznanschi, Moti și drujinistul se plecară, frânți, peste curelele ce le strângeau mijlocul.

Tăișurile săbiilor scrâșniau, întâlnindu-se.

Un glas de mamă, o chemare jalnică se opuse furiei ferului, care căzu mai crunt. Intr'un ghem de zdrențe gâlgâia un glas de femeie, cu capul unui copil la sân. Vârful săbiei purtă creierul copilașului în inima mamei. Copiii, dispăruți în scutul de șaluri ferfenițite, căzură peste capetele ciopârțite ale mamelor. Mâini întinse spre cer, căzură peste trupurile nemișcate ale bătrânilor ce primeau ultimile lovituri, cu horcăeli sinistre.

Masa de carne se tăvălea acuma între cele zece fălci apocaliptice, ce mestecau cu furie.

Sângele țâșnea iute, se potolea, cădea mort peste lucruri, se oprea, se umfla, se chircia printre deschizăturile cărnii livide.

Se făcu tăcere.

Lumina de pe pământ dispăruse. Umbre se cățărau spre înălțimi. Cei trei legați priviau muți la carnagiu. Bătrânul Posnanschi ridică ochii spre cer. Acolo, iezia încă o lumină palidă. Cazacii stătură o clipă cu vârfurile săbiilor înfipte în pământ. Unul apucă barba bătrânului și-și trecu sabia printr'însa.

— De ce nu strigi, negustorule? Bolșevic!

Moti se aplecă și apucă cu dinții mâna cazacului de lângă el. Mușcă adânc. Cazacul urlă. Prinseră mâinele lui Moti. O sabie trecu printre ele, cu un fâșâit scurt. In iarbă zăceau deegete crispate.

— De ce nu țipi! Bolșevic!

— Copii, să mergem!

Și în mreaja umbrelor de pe iarbă, căzură trei capete omenești într'un gâlgâit răgușit.

In oraș prinseră să răpăie glonții. Se auziră strigăte de alarmă. Cazacii fugiră.

In oraș, fierberea se înteța. Pușstile tocau, tocau neregulat. Sgomotul se strângea pe alocuri, se umfla, plesnia și revenea în alt loc.

In răstimp se auzia uruitul camioanelor ce se depărtau pe șoseaua ce ducea la gară.

Văzduhul se strânse. Cerul se lăsă mai jos. Pocnetele se răriau.

Din pădurea Lesnicifca venia noaptea de Sâmbătă cu pași de strigoi.

Din depărtare se auzi un bubuit ca de vulcan. Un altul îi răspunse. Se chemau uriașii în noapte.

Orașul stătea acuma mut și arunca mii de scântei în noaptea neagră. Târgul Golovanevsk ardea ca jertfa de Sâmbătă seară spre Dumnezeul lui. Iar un vânt rece de toamnă șoptia din nori o rugăciune.

www.dacoromanica.ro

Greşeli faţă de cultura evreească

de BARBU LĂZĂREANU

La seria de conferinţe asupra greşelilor în politica evreească pe care întâiul şfert al anului 1929 a dăruit-o unor asociaţiuni de titraţi şi studenţi, s'ar cuveni să se adaoge o conferinţă — una măcar, şi fie şi scrisă nu rostită — referitoare la greşelile (mai mult: la păcatele) acestei politici faţă de cultură.

Să fie adevărat oare că titlurile de: avocat, medic, inginer, etc. presupun, azi, la noi, *numai* profesionalism? Omul evreu cu diplomă universitară să însemneze, într'adevăr, un personagiu acultural sau chiar anticultural?

Cum să ne explicăm, altminteri, faptul că dintre doctorii noştri nimeni nu cercetează opera unor premergători ca Iuliu Baraş şi Mauriciu Wertheimer, cari — în timpul căimăcămiei lui Alexandru Ghica — au fost printre elementele la cari a recurs Carol Davila când a'ntemeiat şcoala de hirurgie a armatei, precursoarea acelei facultăţi de medicină unde în zilele de după 1922 studenţii evrei aveau să fie snopiţi în bătăi?

Şi pe licenţiaţii şi doctorii noştri în drept se poate să nu-i intereseze, pentru întocmirea vr'unei lucrări comparative, culegerile şi adnotările de cod făcute acum aproape o jumătate de veac de către primul avocat evreu, astăzi un octogenar *mereu* activ şi în pregătirea unui al treilea volum de memorii?

Dar dacă zişii bărbaţi cu titluri sufăr de blazare, ca unii ce până la cel din urmă examen al lor au fost constrânşi s'o ducă numai printre cărţi (de specialitate, bine înţeles), — nu ne dumirim însă cum *netitraţii* (industriaşi, meseriaşi, neguţători, amploiaţi de biurou ori de bancă), cum nu înţeleg *ei* trebuinţa pornirii şi a susţinerii unor serioase lucrări culturale evreeşti?

Un biet scripcar a fost întâiul epigrafist şi istoric evreu din România. Pentru darul făcut semiinţei sale israelitene, el a fost răsplătit — ce-i drept — cu un pat îndeajuns de scârţiitor şi cu o gamelă civilă, dar profund necivilizată şi murdară, la azilul Elisabeteu, de unde la un moment dat l'au izgonit orb şi mizer.

Intre câteva garafe colorate de vişinată şi rhum, între sticle de şliboviţă, un butoiaş de oţet, un beţişor susţinătoriu de covrigei în flieghelhorn, între ficăţei prăjiţi, ouă coapte şi pastramă rituală, un chronicar clasifică şi comentează la Piatra-Neamţ de mai bine de patru decenii şi jumătate trecutul comunităţilor evreeşti din Moldova. Apelurile lui — desperate, mereu înoite din cinci în cinci ani — ca să i se vie într'ajutor pentru alcătuirea unui op în această privinţă, pe cine mişcă oare?

Un voiajor în breasla cherestelei a fost la noi unul dintre primii strângători ai anecdotelor acelui Nastratin Hogea evreesc pe care-l chiamă Herşl Astropolier.

Şi mergând pe rând departe în urmă, un neguţător fălticenean a fost acela care a mers în căutarea urmelor celor zece triburi. Numai continentul Australiei n'a avut parte să-l găzduiască. Incolo prin toate celelalte a cutreerat duhul lui neodihnit.

Ştie lipscănimea, ştie scripcărimea de salon şi de muzică de cameră, ştie societatea voiajorilor din comerţ şi din industrie, ştiu cherestigii en gros şi en detail despre Benjamin al II-lea, despre Iosef Kaufman, despre Iacob Psantir, despre Iosif Marcus-Ami...?

Şi dacă persoanele ca „individe" nu fac nimic, în schimb cele grupate în colectivităţi recunoscute ca „persoane morale" şi juridiceşti, ce alta aduc la îndeplinire şi la cunoştinţă de cât (în înştiinţări cu ţârcălam cernit) că membrii dela no. cutare până la no. cutare sânt invitaţi să urmeze un dric şi că „butonul" la „botonieră" e obligatoriu? Iar ameninţările cu apelul nominal la ţintirim şi cu amenda precedează, în chip prea puţin funebru, un „rugaţi-vă pentru el".

O, mari preşedinţi! O, mentori! O, maiştri ceremonişti! O, secretari generali! O, trezorieri! O, chestori! O, membri activi şi onorifici şi onorari şi perpepetui! O, iubiţi ffr.! O, comitete! O, sanherine! Nu vă puteţi lăuda că sânteţi cvit faţă de cultură. Ea nu vă datorează, ce-i drept, nimic; dar domniile voastre nu-i sânteţi niţeluş datoare cu ceva?

www.dacoromanica.ro

Păcat!

de I. LUDO

Madam Bercovici, madam Cuţica Bercovici, are o servitoare evreică, — pe Beti roşcovana, căreia îi se mai zice la hazna şi Beti—fata—lungă.

Intr'o zi, cam pe sub seară:

— Beti, Beti, unde eşti, trăznite-ar!... Ai făcut surcele pe mâine?

— Da!

— Da' pe poimâine?

— Nu!

— Nu? De ce nu? Ţi-am spus întotdeauna să faci surcele pe poimâine.

— Am avut treabă... Fac acuma!

— Acuma? La şapte seara? Scârnăvie! Cum mai poţi tăia pe poimâine, dacă azi, îi deacuma mâine?

— Ei, am să tai pe răspoimâine...

Madam Bercovici, se vede pe dric.

— Te mai şi obrăzniceşti acuma? Te mai şi obrăzniceşti? Eu îţi spun poimâine şi tu-mi spui răspoimâine? Pleacă, pleacă, să nu te mai văd în ochi. Eşi, că-ţi dau acuma cu canapeaua asta'n cap! De azi înainte, nu mai eşti la mine...

Beti, rezemată de uşă, stă cu capul în piept şi cu mâinile pe delături.

— Bine, mă duc! să-mi dai leafa şi plec!

Ceeace impresionează foarte urât pe madam Bercovici, care răcneşte, desgustată:

— Leafa? Care leafă?

— Leafa mea. Sunt de două luni şi jumătate, cu o mie de lei pe lună... socoteşte şi dumniata...

— Care leafă, care lună, care dumniata? Ticăloaso... Ţi-am spus odată să pleci... să asculţi şi să pleci... că eu sunt stăpâna ta... Auzi? să pleci, că-ţi dau cu soba asta'n cap... Eşi!

Fetei i se udă glasul:

— Da' leafa mea? Am slujit de pomană?

— Cum de pomană? Da' mâncare nu ţi-am dat? Mâncarea nu costă parale? Da' de dormit, n'ai dormit? Ce-i la mine? Azil? Ai dormit, slavă Domnului, să pleznesti... mai mai mult ca mine... că eu nu dorm toată noaptea... durerile mele de şale pe capul tău, să dea Dumnezeu!

— Bine, madam... da' cu mâncare şi dormit puteam să stau şi acasă, la mama...

— De ce n'ai stat, ha?... dece n'ai stat? Par'că te-am poftit eu să-mi vii? După ce mi-ai umplut casa... de...

Beti, îşi tremură limba:

— Dacă ştiam aşa, plecam de mult!

— De ce n'ai plecat, ha? De ce n'ai plecat? Ori nu mi-ai supt sângele destul, scârnăvie... Eşi, eşi... că-mi vine rău...

Dar Beti, vrea leafa:

— Madam, dă-mi leafa, că nu plec până nu-mi dai leafa... Auzi? Mie să-mi plăteşti! Eu am muncit la dumniata. Mi se cuvine pe două luni şi jumătate, auzi? să-mi plăteşti pe două luni şi jumătate...

— Leafa? Bine! să ne socotim...

— Să ne socotim, madam... Două luni şi jumătate...

— Da, două luni şi jumătate... a şapte sute lei.

— O mie de lei...

— Şapte sute, măcar să crăpi...

— O mie, aşa m'am tocmit cu domnu'.

— Aşaaa? trânteşte madam Bercovici, creionul pe masă. Du-te la domn' să-ţi plătească...

Hait! S'a fript proasta de Beti. Că ce mi-e domnul, ce mi-e dracul? Tot una! D-asta înghite Beti în sec, pocneşte din degete şi oftează:

— Fie!

— Vrasăzică, două luni şi jumătate a şapte sute, fac o mie două sute cinci zeci...

— O mie două sute cinci zeci? De ce?

— Taci, spurcăciune! Nu taci? Trebue să-ţi dau socoteala de toate? Uiţi că eu sunt stăpână aici? obrăznicătură!

— Da' sunt banii mei!

— Ceee? Banii tăi? Banii lui tattău şi-ai mă-tii? Banii tăi! De când? Poate a fi şi casa asta a ta, nu? Auzi o scârnăvie! **Eu, eu, eu** îi plătesc... şi ea zice că banii sunt ai ei...

— Şi-apoi nu-s o mie două sute, îi o mie şapte sute cinci zeci...

— Cât? O mie şapte sute cinci zeci? O mie şapte sute cinci zeci? De ce nu un milion parşivo? O mie şapte sute cinci zeci! De ce? Ai stat un an la mine?

— Nu!... Numai două luni şi jumătate! Dacă stăteam un an, mi se cuvinea mai mult...

— Mai mult de o mie două sute de lei? Calico! Vrei să împarţi averea cu mine? Ha? O mie două sute... Am spus!

Beti, îşi muşcă buzele şi pocneşte din degete:

— Fie!

— Aşaaa! Vrasăzică, o mie două sute... Mi-ai vărsat un şip cu untdelemn...

— Şi aşta pui?

— Da' ce? Să nu pun? E fabrică de untdelemn la mine?

— Da' cotoiul a răsturnat şipul, nu eu!

— Cotoiul? Ce am eu cu cotoiul? L'am tocmit pe cotoi? Cotoiul e servitoare la mine? Cotoiul trebue să-mi păzească untdelemnul? Cotoiul ia leafă la mine? Şi-apoi... ce mai stau eu de vorbă cu tine ? Poate şi dracu să răstoarne sticla, eu pe tine te cunosc... Ţi l'am dat ţie pe seamă, n'aveai decât să vezi să nu se răstoarne. Altădată, să-ţi scoţi ochii... Un şip cu untdelemn... de doi litri şi jumătate...

— Poi, în tot şipul intră un litru...

— In care şip?

— In şipul de untdelemn... în cela în care luam lapte...

— Nu ţi-e ruşine? Era în şipul cela mare în care ţineam bulion... de trei litri...

— In cela iau gaz... madam...

— Fă! Mă mai faci de mincinoasă? Când îţi spun doi litri şi jumătate, îi doi litri şi jumătate... erau trei litri... da' eu pun doi şi jumătate...

Altă plesnitură:

— Fie!

— ...face o sută treizeci de lei...

— De ce? Numai şaptezeci cinci...

Verde se face madam Bercovici de ciudă:

— Ia 'n ascultă scârnăvie. La fiecare cuvânt ai să-mi răspunzi?

— Ii dreptul meu...

— Dreptul tău? Mai vorbeşti încă? Dreptul tău? Te dau afară acuş, că te ia dracu... auzi?

Şi o şi repede madam Bercovici pe Beti, dincolo de prag şi-i şi trânteşte uşa în nas. Dar Beti, împinge uşa îndărăt, se înfige iar în prag, iar pocneşte din degete şi iar spune:

— Fie! Te las să vorbeşti!

Madam Bercovici, apucă iar creionul:

www.dacoromanica.ro

— Vrasăzică... untdelemnul, o sută trei zeci... Ai stricat cheia dela bucătărie.

— Şi asta?

— Cheia dela bucătărie, douăzeci-cinci de lei... un pahar acu' trei zile, când ai turnat ca o chioară ceaiu în clocot şi a plesnit... doisprezece lei... de patru ori a dat laptele în foc, a două kilo... opt kilo a douăzeci patru de lei... o sută optzeci nouă... un puiu fript... acù ai să-mi spui că şi pe puiu l'a mâncat cotoiul... nu?

— Da' cine... eu?

— Nu! Eu!... Un puiu, optzeci şi cinci... parcă era un curcan, nu un puiu, aşa de mare era, că şi acuma îmi vine să-ţi scot ochii pentru el. Mi-ai ars o pestelcă la fiertul povidlei...

— Da,.. eu, eu mi-am opărit mâinile...

— Mâinile? Şi, ce mă priveşte pe mine? N'ai decât să ai pretenţii la mâini... Pestelca, o sută de lei...

— O sută de lei o pestelcă Lortilită? Doamne!

— Nu eşti mulţumită? Vrei să-ţi pun o sută douăzeci? Iaca' ţi pun o sută două zeci de lei o pestelcă?

— Ce faci, madam?

O sută două zeci de lei o pestelcă?

— O sută cincizeci atunci... ai dreptate, o sută cinci zeci.

— Madam, o pestelcă nouă costă treizeci de lei cel mult.

— O fi la mă-ta 'n Broşcărie. Pestelca mea-i din străinătate, dela Paris... Am isprăvit! O sută cincizeci lei o pestelcă... O perechea de ciorapi ai domnului... zici că i-ai pierdut la spălat dar numai Dumnezeu ştie ce ai făcut cu ei. Aşa o pereche, s'o iei la prăvălie, costă cel puţin o sută de lei. Ţi-i pun cu nouăzeci...

Râde Beti, ca la înmormântare:

— Doamne, iartă-mă, ciorapi... dacă şi ceia's ciorapi! Un putregaiu, că se destrămau când puneai mâna pe ei... ciorapi! Poi bine, madam... ciorapii ceia trebuie să-i dai de un an la gunoiu...

— La gunoiu te dau pe tine, neobrăzato! Ai văzut tu, de când eşti, ciorapi ca ăştia, fă? Uite, fiindcă eşti o scârnăvie ţi-i pun o sută şi zece... Aşa! Să te înveţi minte a doua oară, cum să vorbeşti de ciorapii domnului...

Trage Beti o plesnitură de să-şi rupă degetele:

— Lasă, madam... să mă înveţi minte altădată... Isprăveşte-mi socoteala!

— Am isprăvit! ori poate-ţi mai aduci tu aminte, de ceva şi nu vrei să-mi spui? Nu? Bine! O să te pedepsească Dumnezeu, laşă! Vrasăzică, în total face, cât am zis? Doi şi cu şase, patrusprezece... douăzeci şapte... o sută opt... patru şase... opt sute,,, aaaşa... în total face opt sute patru zeci şi cinci... să zicem opt sute cinci zeci... Ţie ţi se cuvine o mie două şi cu opt sute cinci zeci... una, două, patru... ai să-mi mai dai vrasăzică tu, trei sute douăzeci de lei...

Deschide Beti nişte ochi, ca nişte becuri de felinar:

— Eu dumitale?

— Da! Iţi opresc şalul! Eşi afară!

Face Beti, un pas înainte;

— Cum? Imi opreşti şalul?

— Ţi-am spus odată! Am isprăvit! Eşi afară, eşi... eşi că-ţi dau cu dulapul ăsta în cap, scârnăvie!

Face Beti încă un pas:

— Aşaaa? Scârnăvie? După ce mă furi, după ce-mi iei dreptul meu, tot eu sunt scârnăvie? Scârnăvie eşti tu... cu bărbatu-tău şi cu tot neamul tău împreună... o scârnăvie şi-o hoaţă...

— Cum ai spus? Hoaţă, eu? Eu, stăpână-ta? Fiindcă am tăcut tot timpul din gură şi m-am făcut că nu văd că-mi cari toate rufele la mă-ta, de asta? Hoaţo, hoaţo, hoaţo... eşi afară că strig... eşi... eşi,,, Nu vrei să eşi,,, nu?

Şi sprintenă ca o pisică în luna de miere, sare madam Cuţica la fereastră şi începe să strige:

— Ajutooor... săriţi...,, hoţii,,, ajutor... săriţi că mă omoară... aoleo... hoţii!

Se sperie, bineînţeles, vecinii din curte, pune mâna fiecare pe câte ceva, un băiat fuge după sergent, altul după domnul Bercovici, femeile gâgâie, copiii miaună, madam Bercovici răcneşte, Beti stă ca trăznită, fără să-şi poată mişca mâinile, nici picioarele, şi deodată, poarta se deschide şi Bercovici şi băiatul din birou şi sergentul dau năvală în o grădă, se avântă spre scări, sar treptele, deschid uşa, Beti îi vede, picioarele-i se desgheaţă, scoate un ţipăt şi ca o piatră scăpată din praştie, se prăvăle peste scări, de pe scări în ogradă, din ogradă în uliţă, din uliţă la mama acasă, fără şal şi fără leafă, în timp ce Bercovici, speriat, îşi prinde în braţe nevasta, tocmai în clipa când îşi efectuează leşinul.

— Ce-i mamă, ce-i Cuţica?

Vecinii, îşi iau inima în dinţi, urcă şi ei scara, scuturaţi de friguri şi sergentul caută cu băiatul, din birou, prin pat, pe sub pat, în dulap, pe dulap, pe masă, pe sub masă şi hoţii, dracu să-i ia, parcă i-a mâncat madam Bercovici.

Face atunci sergentul către băiatul din birou:

— Poi... eu m'am dus! Dacă s'arată ceva... mă găseşti!

Şi ese pe uşă, ca să poată deschide ochii madam Bercovici:

— Oooof!

Se îndeasă atunci Bercovici, cu vecinii în spate:

— Ce-i Cuţica mamă, ce s'a întâmplat? Ce-i, mamă dragă, ce-i?

Se uită madam Bercovici, la lumea dimprejur şi face:

— A plecat, hoaţa. trăzni-o-ar Dumnezeu?

— Care hoaţă... care? Ii se încreţeşte pielea de spaimă, vecinilor.

— Beti!

— Cum? Servitoarea? Beti servitoarea-i hoaţă?

— Da!.

— Ea, a vrut să te omoare?

— Da! A plecat de acù... lua-o-ar moartea.

— Ce plecat? face unul cu un topor în dreapta şi cu un cleşte în stânga. Fugea de rupea pământul... Dacă ştiam eu... că-i ea... aoleoooo!

Face madam Bercovici, mărimi-noasă:

— Mai bine c'a fugit, bătu-o-ar Dumnezeu s'o bată... mai bine c'a fugit...

Se uită domnul Bercovici la nevastă-sa, zăpăcit deabinelea:

— Ei, cum mai bine c'a fugit? După ce a vrut să te omoare... s'o mai laşi să fugă... în loc s'o dai pe mâna poliţiei... ha? Ce fel de treabă-i asta?

Se ridică atunci madam Bercovici în picioare şi-şi netezeşte peruca:

— Da' dă-o dracului, cu poliţie cu tot... Nu te gândeşti şi tu, că la urma urmei, îi tot evreică de-ale noastre... şi-i păcat!...

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

PREȚUL 6 LEI

c. 2544. — ATELIERELE RASARITUL. — BUCUREȘTI

www.dacoromanica.ro